MITT ÅLEM
-En flerdimensionell och anrik livsmiljö

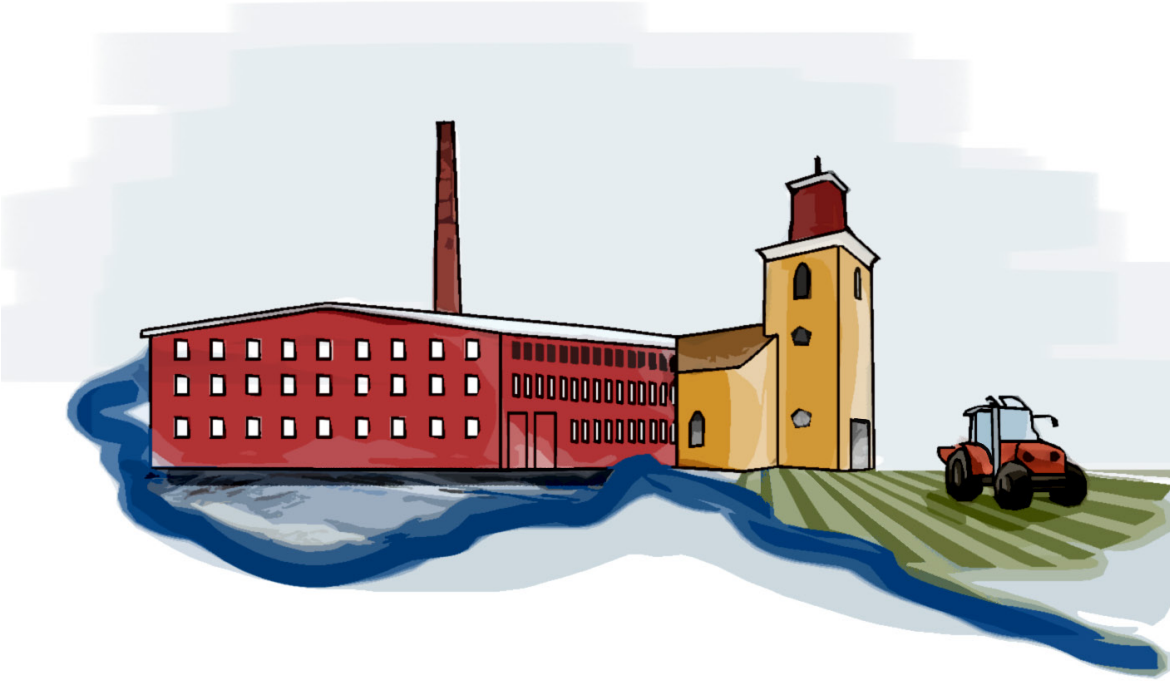

ORTSANALYS FÖR ÅLEM, MARS 2019

MÖNSTERÅS

MEDVERKANDE

STYRGRUPP

Anders Johansson, Kommunstyrelsens ordförande
Robert Rapakko, Kommunstyrelsens 1 vice ordförande
Fredrik Johansson, Kommunchef
Niclas Petersson, Ålems Sparbank
Kiirsti Lindhagen, Mönsterås Utvecklings AB
Susanne Petersson, Stranda Möbler & Inredning
Sara Widerström, Ålems Gymnastikförening
Ove Nyblom, Rektor Alsteråskolan, Skytteanska skolan och Lokets förskola
Daniel Persson, Butiksägare ICA Nära Ålem

ARBETSGRUPP ORTSANALYS

Henrik Eriksson, Plan- och byggchef, Mönsterås kommun
Frida Emtorp, Planarkitekt, Mönsterås kommun
Emma Bensköld, Planarkitekt, Mönsterås kommun
Hanna Dahmberg, Arkitekt Ramböll

KARTOR, DIAGRAM, FOTON OCH ILLUSTRATIONER

Arbetsgrupp ortsanalys där inget annat anges.

ORTSANALYS FÖR ÅLEM, MARS 2019

Mitt Ålem

-En flerdimensionell och anrik livsmiljö

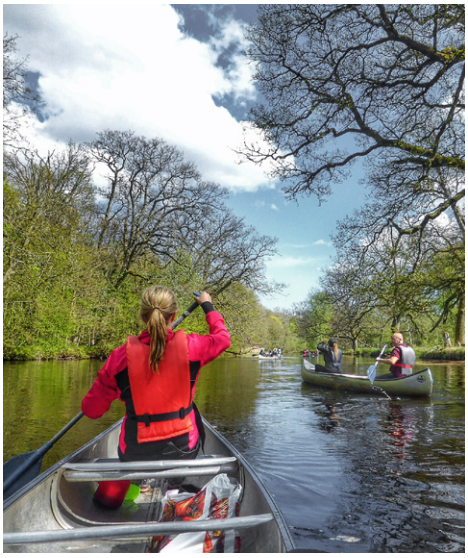

Foto överst till höger: Oscar Ekstam. Foto i mitten: Mönsterås kommuns arkiv.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING 6
Bakgrund och syfte
Vad är Ålem?
Detta är Ålem!

OMVÄRDLENS PÅVERKAN 10
Urbanisering
Ny teknik och digitalisering
Globalisering
Klimatförändringar
Värderingar
Demografi

FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR EN GOD LIVSMILJÖ 16
Vad kännetecknar en attraktiv bostadsort?
Flyttmönster

ÅLEM 21
...i ett större perspektiv
...växer fram
...borna och bostäder
...och dess näringsliv
...och dess föreningsliv
...och dess service
...och Alsterån
...och kopplingen till Strömsrum och Pataholm
...och Skytteanska skolan

ÅLEMS FYSISKA STRUKTUR 33
Analys av fysisk struktur
Ålem i en, två, tre och fyra delar

MITT ÅLEM 45
Medborgardialog

SLUTSATSER 58
Analys av Ålem

STRATEGIER 61
1. Nyttja Ålems flerkärnighet
2. Stärk kopplingarna mellan Ålems delar
3. Nyttja Ålems infrastrukturnära läge

HANDLINGSPLAN 62

ÖVRIGA INSATSER 68

KÄLLFÖRTECKNING 71

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

Syftet med att genomföra en ortsanalys för Ålem är att förbättra livsmiljön för de människor som bor och verkar i samhället idag.

2016 tog kommunen fram en ortsanalys för Blomstermåla, *Mitt Blomstermåla - En mångsidig livsmiljö med utvecklingspotential*. Ortsanalysen blev väldigt lyckad med stort engagemang från invånare och deltagare i de medborgardialoger som hölls. Resultatet av ortsanalysen har bidragit till att flertalet åtgärder i samhället har genomförts utifrån medborgarnas synpunkter och analysens strategier. Bland annat har en större lekplats och nya rekreationsstråk längs Alsterån anlagts. En detaljplan för torget i Blomstermåla har tagits fram för att få till en sammanhållen plats med mer grönska som uppmuntrar till en offentlig mötesplats som även tillåter mer bebyggelse i området.

I Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) skrift *God samhällsbyggnad* från 2017 lyftes arbetet med ortsanalysen i Blomstermåla fram som ett bra exempel på god samhällsplanering.

Ortsanalysen av Ålem är nästa steg i Mönsterås kommuns arbete med att förbättra livsmiljön i kommunens samhällen.

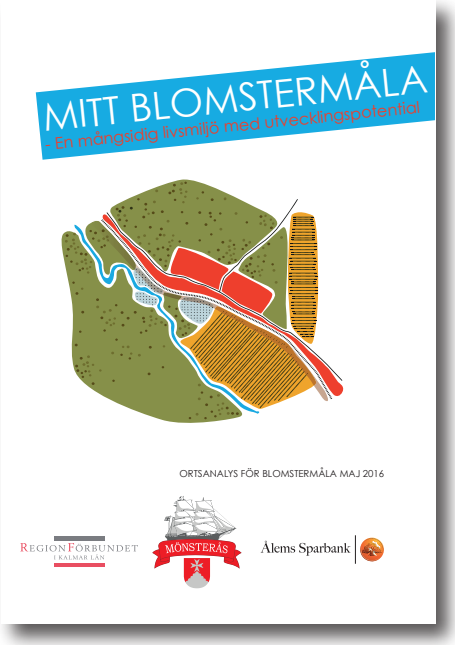

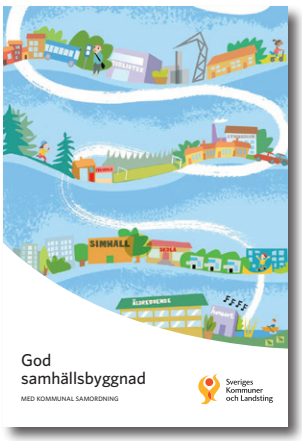

Till vänster: Ortsanalysen för Blomstermåla 2016. Till höger: God samhällsbyggnad från SKL 2017, där arbetet med ortsanalysen i Blomstermåla lyftes fram som ett gott exempel.

VAD ÄR ÅLEM?

För att kunna planera för goda och attraktiva livsmiljöer behövs ett bra kunskapsunderlag. En ortsanalys är en arbetsmetod för som används för att förstå en orts historia, dess aktuella situation, förutsättningar och framtidsmöjligheter. I arbetet med en ortsanalys kartläggs livsmiljön, ortens identitet, styrkor, svagheter samt förhållande till sin omgivning. På så sätt definieras ortens utvecklingspotential, eventuella hinder som behöver överbryggas och vilken kurs som ska sättas i ett utvecklingsarbete.

Den egna rollen eller målbilden för utveckling är viktig för att inte konkurrera på liknande premisser med en grannort. Genom en ortsanalys får kommuner, företag eller privatpersoner en bättre förståelse för den egna platsen och en handlingsberedskap inför framtida utveckling. Kunskapen ger också en bättre chans till att kunna styra utvecklingen i önskvärd riktning.

Ortsanalysen för Ålem påbörjades våren 2018. Den färdiga rapporten presenterades vid arbetets avslutande medborgarträff den 27 mars 2019. Under denna tid har Ålem analyserats, dels genom trend- och strukturanalyser, dels genom en omfattande medborgardialog. Genom att involvera och skapa dialog med Ålemsborna har lokal kunskap tagits tillvara, kunskap som är väsentlig för att förstå Ålem som livsmiljö, samt ortens utvecklingspotential.

Dialogen har inte bara varit ett medel för att ta fram ett färdigt planeringsdokument. Medborgardialogen har också varit viktig för att diskutera Ålems framtid, skapa förståelse för de förändingar som sker, både planerade och de som omvärlden skapar, samt för att knyta Ålemsborna närmare varandra genom att alla strävar efter ett gemensamt mål – en bättre livsmiljö.

DETTA ÄR ÅLEM!

Ålem är en flerdimensionell och anrik livsmiljö. Att Ålem ursprungligen vuxit fram som två olika samhällen med olika identiteter präglar Ålem i hög grad och har skapat samhällets flera olika dimensioner. Ålem är *ett* samhälle. Men med olika delar, och med flera kärnor. Det är en rikedom för Ålem att ha historiska olikheter mellan delarna, eftersom de tillsammans utgör den intressanta sammansättning som ger Ålems unika identitet. Ålem består av kyrkbyn med sina historiska vingslag, pittoreska byggnader och lantliga miljöer. Men också av stationssamhället som signalerar ett framväxande modernt samhälle med industri och planerade bostadsområden. Det är intressant att flera Ålemsbor också

delar in samhället i både tre och fyra delar. Ålems omland och fysiska sammansättning står för dessa indelningar. Ålem är ett fragmenterat samhälle där infrastrukturen och markägoförhållandena gjort att den byggda miljön formats spretigt. Men spretigheten leder också till den intressanta flerkärnigheten. Infrastrukturen är ett gissel. Den kan ibland skapa irritation och för någon kan det ibland till och med skapa rädsla. Den distanserar samhällets delar från varandra. Men den binder också samman och skapar Ålems historiska kontinuitet genom tex Alsterån och järnvägen. Potentialen i den lantliga oasen kombinerad med den välutbyggda infrastrukturen är stor!

För att uppnå en positiv utveckling i vår tid av globala trender, flyttmönster och konkurrens mellan olika samhällen och städer, måste varje ort hitta en roll att renodla. Att konkurrera på samma villkor som liknande samhällen och större städer är i vår tid en match som inte går att vinna. För Ålem handlar det om att renodla det som Ålem gör bäst. Att vara ”den uppkopplade oasen”. Uppkopplingen består i infrastrukturen. På alla sätt behöver möjligheterna stärkas i att kunna

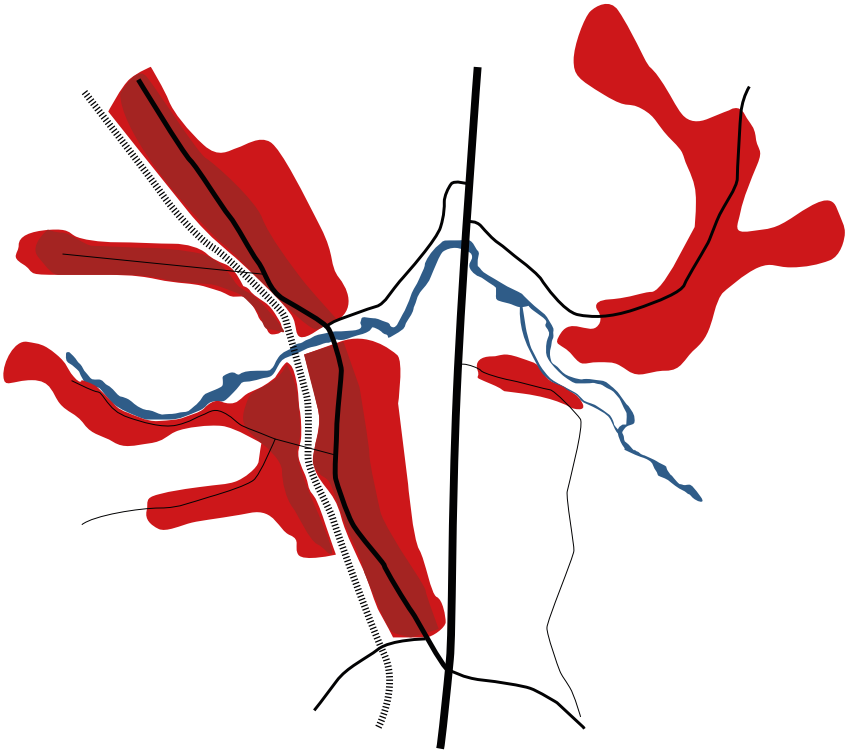

Grafisk illustration över Ålems samhälle, utbredning av infrastruktur och bebyggelse.

åka tåg och buss till intilliggande städer. Framförallt till Kalmar. Oasen ligger i den livsmiljö som Ålem kan erbjuda. På alla sätt måste livsmiljön stärkas så att människor eftersöker boendekvaliteterna i Ålem, och sedan exempelvis väljer att pendla till arbetsplatser i närliggande städer och samhällen.

I denna ortsanalys föreslår vi därför att fördelarna med infrastrukturen ska stärkas, medan dess negativa barriärverkan ska brytas ned. När barriärerna överbryggas kan Ålems intressanta flerkärnighet nyttjas genom att det blir lättare att röra sig mellan delarna. Detta kan åstadkommas genom att bygga broar. Både fysiskt och mentalt. Det ska bli lättare för Ålemsbor att röra sig i sitt samhälle och dra nytta av de vackra miljöerna längs Alsterån. Genom att överbrygga Ålems barriärer kan samhällets profil som livsoas stärkas.

Läs i ortsanalysens strategidel och handlingsplan om vilka insatser som föreslås. Läs mer om bakgrunden till varför de föreslås i analysdelen, och mer om Ålem som helhet i övriga delar.

Trevlig läsning!

OMVÄRLDENS PÅVERKAN

Ålem är ett flerdimensionellt och fascinerande samhälle med fina möjligheter att förädla sina karaktärer ytterligare i framtiden. För att förstå Ålems möjligheter och utmaningar i sin helhet behöver perspektivet utökas utanför ortens avgränsning. Det finns en rad pågående förändringsprocesser som påverkar alla samhällen i hela världen. Därför är omvärldsbevakning och omvärldsanalys nödvändig för att förstå vilka händelser och trender som påverkar förutsättningarna för utveckling. Dessa trender måste man förhålla sig till för att nå framgång med den utveckling som ska åstadkommas genom planering.

Boverket har lyft fram fyra trender i dokumentet *Vision för Sverige 2025* som de menar är här för att stanna; Urbanisering, Globalisering, Digitalisering och Klimatförändringar. Andra starka trender är kommersialisering, åldrande befolkning och individualisering. Sveriges kommuner och landsting gav år 2010 ut rapporten *Vägval för framtiden*. I den tredje upplagan av denna rapport (utgiven i februari 2018) lyfts, utöver de redan nämnda trenderna, även förändringar i demografi och värderingar fram som starka trender som är viktiga att förstå och förhålla sig till. I kommande textavsnitt beskrivs sex övergripande trender som det måste tas hänsyn till i arbetet med Ålems utveckling.

URBANISERING

Urbaniseringen i Sverige har pågått sedan 1800-talet, med de snabbaste förändringarna under perioden mellan 1800-talets slut och fram till mitten av 1900-talet som en direkt följd av industrialiseringen. Under mindre än 100 år ökade andelen av befolkningen som bor i städer från 15% till 80%. Runt år 1930 nåddes den så kallade demografiska brytpunkten, vilket innebar att lika många av landets invånare bodde i städer som på landsbygden. Takten på urbaniseringen har mattats av sedan dess men pågår fortfarande. Under en period om 40 år, mellan år 1970 och 2010, har andelen av befolkningen som bor i tätort endast ökat med tre procentenheter, från 81% till 84%.

Det sker alltså fortfarande förändringar i hur befolkningen är fördelad; i takt med att befolkningen ökar i en stad ökar också attraktiviteten att flytta dit då utbudet av arbete, studiemöjligheter, upplevelser och nätverk och övriga livsstilspåverkande faktorer förhöjs. Idag koncentreras befolkningen i allt högre utsträckning runt större städer, på bekostnad av invånarantalet i glesbygdskommuner. Framför allt är det kring storstadsområdena runt Stockholm, Göteborg och Malmö som befolkningen koncentreras och det är särskilt gruppen unga vuxna som flyttar in till större städer, inte minst till universitetsorterna.

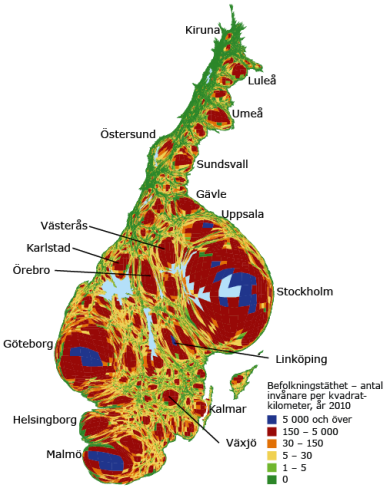

Sverigekartan förvrängd utifrån landets folkmängd. Figur från SCB.

De unga vuxna blir färre i hela 250 av Sveriges 290 kommuner, exempelvis tappade Mönsterås kommun ca 22% av invånare födda 1987 mellan åren 2005–2017. För många andra kommuner är siffrorna ännu högre. Ett vanligt förekommande resonemang är att unga vuxna som flyttat till större städer väljer att flytta hem när det är dags att bilda familj. Statistik från Kalmar län visar att det i bästa fall är en av fem utflyttare som återvänder hem[1]. I de fall personerna väljer att flytta hem igen väljs ofta centralorten i kommunen eller länets residensstad som boendeort.

Ofta saknas tydliga målbilder för regioner utanför stadstadsområdena vilket riskerar att andra delar av Sverige blir så kallade vita fläckar. Kan dessa regioner istället öka sin attraktivitet kan de avlasta de större städerna som är trångbodda. Sydöstra Sverige skiljer sig från övriga södra Sverige, kanske kan vår region utgöra en resurs och bidra till att jämna ut obalansen mellan sydvästra och sydöstra Sverige.

Boverkets prognos är att urbaniseringstrenden är stabil, och att fram till 2040 kommer hela 70 % av Sveriges befolkningsökning ske i de tre storstadslänen[2]. För Sydöstra Sverige (Östergötland, Småland, Blekinge, Öland och Gotland) beräknas folkmängden öka med ca 10 000 om året, sannolikt allra mest i residens- och universitetsstäderna.

NY TEKNIK OCH DIGITALISERING

När nya tekniker utvecklas och börjar samverka ökar omvandlingen från ett analogt till ett mer digitalt samhälle. Både arbetsmarknad och välfärdstjänster påverkas på en rad olika sätt, och enskilda personer och platser som inte lyckas anpassa sig och förändra sig i takt med den tekniska utvecklingen kan drabbas hårt. Teknikens utveckling och digitaliseringens framfart de senaste årtionden har skett i en mycket snabb takt och har stor betydelse för samhällsutvecklingen eftersom information kan färdas snabbt. Det innebär att människor kan följa händelser i realtid, även händelser på andra sidan jorden. Digitaliseringen innebär också att många ärenden och tjänster idag kan göras helt elektroniskt.

Post och telestyrelsen gör varje år en bredbandskartläggning. År 2017 hade 78% av alla hushåll och företag i Sverige tillgång till bredband med en teoretisk hastighet om 100 Mbit/s. Detta är en ökning med 36 procentenheter sedan 2010. I Kalmar län ligger Mönsterås på tredje plats med 63% efter Kalmar och Oskarshamn. Kyrkbyn och de östligaste delarna av stationssamhället i Ålem har idag ett väl utbyggt fibernät.

---

1) Länsstyrelsen i Kalmar län, 2013.

2) Stockholm beräknas öka med 1 000 000 inv, Västra Götaland med 350 000 inv, och Skåne med 450 000 inv.

Genom snabba uppkopplingar uppstår flera positiva möjligheter. I en globaliserad värld är det viktigt att IT blir en naturlig del i undervisningen på skolor för att Sverige ska kunna fortsätta vara en ledande nation inom informationsteknologin. Tillgång till internet möjliggör distansutbildningar på högskolor och universitet vilket ökar tillgängligheten till utbildning för dem som inte har möjlighet att flytta, vilket i sin tur också kan bidra till jämställdhet och regional tillväxt. Digitaliseringen märks också av i våra köpmönster genom att näthandeln tar andelar av detaljhandeln. Ytterligare en förändring är att betalning i samhället till stora delar har gått från att ske med kontanter till elektronisk överföring via kort eller mobil.

Även inom den offentliga sektorn märks elektroniska tjänster. Mönsterås kommun ingår i eHälsoprojektet där tekniska hjälpmedel i hemmet ska underlätta vardagen för framförallt äldre medborgare. Andra exempel är hur offentliga institutioner och medborgare kommunicerar med varandra, detta sker mer och mer digitalt.

Boverkets prognos är att digital service i våra liv, såväl offentliga som kommersiell, kommer vara en naturlig del 2025. Vidare kommer andelen distansarbetare öka, vilket i sin tur minskar antalet resor. Nya användningsområden för informationstekniken kommer upptäckas, och genom ett väl utbyggt bredband och hög utbildningsnivå kommer samhället och dess medborgare kunna ta till sig de nya möjligheterna.

GLOBALISERING

Globalisering innebär att världen krymper genom ett utökat utbyte av handel, information och personresor. Bakom globaliseringen står ny teknik och politiska beslut vilka medför ömsesidiga beroende-förhållanden mellan stater och samhällen. Städer, regioner och länder kopplas närmare varandra i strukturella sammanhang där de växelvis konkurrerar, växelvis kompletterar varandra. Detta innebär att Sverige och Kalmar län påverkas i stor utsträckning av externa händelser.

Handel är den stora drivkraften bakom globaliseringen, och handel är också nyckeln bakom Sveriges och Europas tillväxt. Förutsättningen för ökad handel är goda kommunikations- och transportmöjligheter. Genom förbättrade kommunikationer skapas även större arbets-marknadsregioner[3]. Det finns samband som visar att större arbetsmarknadsregioner innebär ökad tillväxt. Generellt minskar antalet arbetsmarknadsregioner och växer istället till ytan i Sverige, eftersom kollektivtrafiken byggs ut och resor alltmer går över kommun- och länsgränser.

3) En region som på sikt kan vara självförsörjande på arbetskraft och arbetstillfällen. Värdet av att skapa större men färre arbetsmarknadsregioner är att fler personer kan nå fler arbetstillfällen, eller att en arbetsplats kan knyta till sig anställda från ett större geografiskt område. Det finns samband mellan en arbetsmarknadsregions befolkningsmängd och tillväxt i regionen.

Länets industrier blir alltmer kunskapsintensiva och behovet ökar av att rekrytera anställda med rätt kompetens. Regioner med god samverkan mellan kommuner i t.ex. infrastrukturfrågor har en mer positiv utveckling gällande arbetstillfällen och befolkningssiffror. Länets kommuner har goda möjligheter att samverka för att stärka regionen.

Globaliseringen har även påverkat våra resvanor på fritiden de senaste åren. En tydlig trend är antalet ökad gästnätter på hotell, vandrarhem, och stugbyar. Från 2000 har antalet övernattningar ökat från 26 miljoner till 35 miljoner 2012, prognosen är att 44 miljoner övernattningar kommer ske 2020[4]. Samma material visar också att andelen ickesvenska turister ökar, även om svenska turister per övernattning är i stor majoritet, över 70 %. Besöksnäring utgör därför en stor ekonomisk möjlighet för större städer såväl som för landsbygden. Boverkets prognos för 2025 är att basindustrin[5] i Sverige kommer stå för betydande delar av exporten, men att det kommer vara högteknologiska varor som kommer vara den enskilt viktigaste faktorn för fortsatt tillväxt. Forskning och utvecklingstäta områden är tillväxtnoder. Tillväxtnoder är också viktigt i regional skala, forskning visar att städer måste ha en befolkningsmängd på minst 25 000 inv. för att kunna fungera som tillväxtmotor[6]. Det betyder att i vårt närområde är det endast Kalmar som uppfyller kriteriet och det är därför viktigt att kommunikationerna till och från Kalmar stärks.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Klimatförändringarna är ett faktum. Parisavtalet, som konkretiserar och förtydligar FN:s klimatkonvention om åtgärder för att förhindra klimatförändringar, trädde i kraft 2016. Det viktigaste målet i Parisavtalet är att den globala uppvärmningen ska hållas under två grader, men helst under 1,5 grader. Det är oundvikligt att länder, företag och individer behöver förändra beteenden och vanor när det gäller transporter, matvanor, produktion och återvinning för att bromsa de negativa klimatförändringarna. Utvecklingen går dock åt fel håll och nu bedöms temperaturhöjningen bli +4 grader 2050 om inte utvecklingen vänder.

Med klimatförändringarna följer ett antal effekter för Östersjöregionen. Till exempel beräknas förändringarna leda till perioder med extremt torrt väder och perioder med extremt fuktigt väder.

Årsnederbörden beräknas öka med 10–40 %, samtidigt som sommarnederbörden beräknas minska. Förändrade nederbördsmönster leder till ökad risk för översvämningar, ras och erosion, katastrofer

---

4) Turistnäringens Utvecklingscenter, 2013

5) Industrier som framför allt utvinner eller förädlar råvaror, såsom skogs-, och gruvindustrin.

6) Pettersson, 2013

som kan innebära stora kostnader. De här konsekvenserna av klimatförändringarna bedöms bli mest påtagliga i västra, mellersta och norra Sverige.

Ökad nederbörd under korta perioder kan bli problematiska för VA-näten då dessa ofta inte är dimensionerade för det framtida nederbördsmönstret. Detta kan i förlängningen leda till att VA-systemen tvingas brädda orenat avloppsvatten vilket i sin tur förorenar omgivningarna och kan leda till att dricksvattenförsörjningen slås ut.

Havsnivån utanför Kalmar län beräknas stiga med ca 100 cm till 2100[7]. Därför har redan nu regionala och kommunala riktlinjer införts för att ny bebyggelse ska stå säker för havsnivåhöjningar och temporära högvatten.

En ökad miljömedvetenhet hos en kommun, och dess medborgare ger inte bara en bättre miljö utan sänder också en signal av en modern kommun. Detta är frågor som är viktiga hos stora delar av befolkningen, inte minst unga, och att profilera sig som miljömedveten kommun kan i sin tur få boende i kommunen att känna stolthet över sin hembygd. I delar av Ålem erbjuds förnyelsebar och miljövänlig energi i form av fjärrvärme och vattenkraft från Ålem Energi AB.

Översvämning i Ålems Kyrkby, 2010. Foto: Claus Kempe

---

7) Länsstyrelsen i Kalmar län, 2016

VÄRDERINGAR

Det är människors värderingar som påverkar känslan av tillit till varandra, om vi är toleranta mot olikheter och om kreativitet och entreprenörskap uppmuntras. Även ett lands kultur, utveckling och möjligheter att bygga upp fungerande institutioner är starkt kopplat till de rådande värderingarna. När globaliseringen och nya kommunikationstekniker gör att idéer, kunskap och även desinformation sprids snabbare blir vi påverkade av människor och skeenden utanför vår nations och vår kulturs gränser. Förändrade värderingar har länge följt generationsskiften, men i och med globaliseringen och det starka flödet av information ökar skillnader i värderingar även mellan individer ur samma generation.

Ålem är ett flerdimensionellt samhälle, som vuxit fram ur jordbruket och industrin. Ålem har en stor variation på typer av boenden och människor med olika bakgrund. Dock finns det en låg andel nyanlända och människor med utländsk bakgrund i Ålem jämfört med övriga tätorter i Mönsterås kommun. Det kan påverka samhället på så vis att inte lika många värderingar och influenser från andra kulturer når Ålem.

DEMOGRAFI

Samhällsplaneringen måste följa befolkningens storlek och förändringar i åldersfördelningen. Detta för att kunna möta den rådande efterfrågan på skola, bostäder, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg. Den tydligaste demografiska trenden i västvärlden är låga födelsetal och ökad livslängd, vilket medför en allt äldre befolkning. Med en ökad äldre befolkning ökar också efterfrågan på vård och omsorg, vilket sätter press på välfärdssystemen. I Sverige föds dock förhållandevis många barn och i och med en snabb befolkningsökning till följd av en stor flyktinginvandring med många i förvärvsverksamma åldrar, vilket föryngrar befolkningen som helhet i Sverige. På grund av att det inte funnits bostäder för nyanlända i Ålem följer orten inte samma demografiska förändring som sker i Sverige.

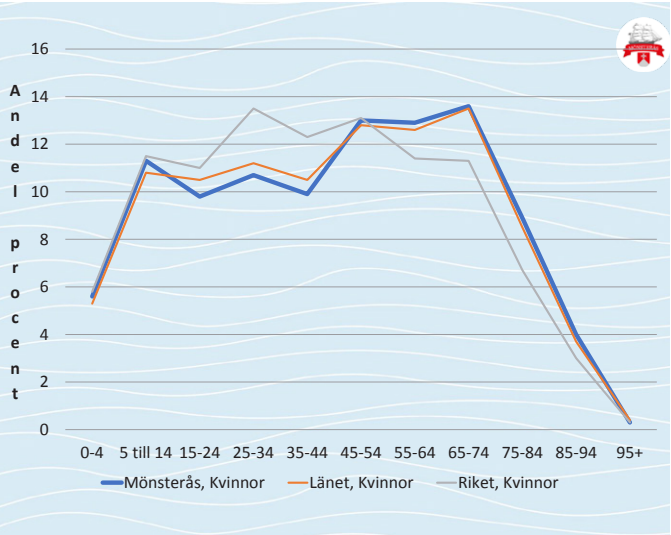

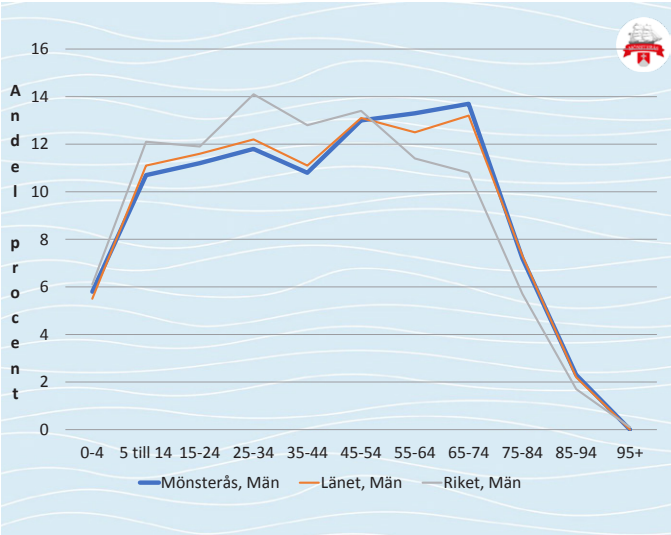

FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR EN GOD LIVSMILJÖ

VAD KÄNNETECKNAR EN ATTRAKTIV BOSTADSORT?

Varför flyttar vi och vad är en attraktiv bostadsort? För att kunna göra insatser som leder till en mer attraktiv livsmiljö, måste vi veta vad det är som skapar en god livsmiljö. Vi behöver också förstå och ta utgångspunkt i platsens egenskaper, så att vi kan göra det bästa av dem. I samhällsutveckling används begreppet attraktivitet flitigt. Det talas ofta om ”en attraktiv region” eller ”en attraktiv stadsmiljö”. Vad attraktivitet är kan innebära olika saker beroende på vilken person eller grupp som tillfrågas. För företag och kapital kan det innebära en sak, medan det för en individ eller familj innebär en annan. Men det finns vissa gemensamma strukturer som man kan se är viktiga för människor. Intervjuer med personer som flyttat har visat på att de faktorer som bidrar till en flytt kan ses på tre olika nivåer.

1. *Behov,* som är basen och avser de grundläggande faktorerna som måste vara uppfyllda för att platsen överhuvudtaget ska komma ifråga. Det handlar om faktorer såsom en trygg och säker bostad.
2. *Krav*, som är faktorer som inte är förhandlingsbara utan ska vara uppfyllda.
3. *Preferenser*, som kan vara faktorer som ”är det lilla extra”. Ju större förutsättningar en plats har att uppfylla de potentiella inflyttarnas önskemål på dessa tre nivåer, desto större är platsens attraktivitet.

Med utgångspunkt i att olika grupper i samhället har olika behov, krav och preferenser, kan modellen användas för att underlätta analyser av attraktivitet.

I rapporten från Tillväxtanalys[8] presenteras ett antal faktorer som ibland lyfts fram för att en ort ska upplevas som attraktiv:

- Tillgång till natur
- Utbyggda infrastruktursystem
- Tillgång till en god service
- Tillgång till kompetent personal och god kvalitet på skolor och högskolor
- Kultur och trygghet samt socialt kapital

Ovanstående punkter stämmer också väl överens med Kairos Futures attraktivitetspyramid som presenteras på nästa uppslag. Det finns forskare som argumenterar för att det behövs vissa framgångsfaktorer för att en ort ska få ett varumärke, där igenkänning, trovärdighet och unik karaktär är centralt, vilket också kan upplevas attraktivt. Diskussionerna om framgångsfaktorerna gäller ofta städer, men enligt tillväxtverkets text kan de i detta sammanhang översättas även till mindre

8) Tillväxtanalys, 2012

orter. Faktorerna som lyfts fram är:

• Visionära personer - eldsjälar
• Politisk vilja och ledarskap
• Social och kulturell mångfald
• Dynamisk organisationskultur genom närverk
• Tillgång till byggnader och områden för kulturändamål

Förutom det geografiska och historiska perspektivet är det viktigt med mångfald, eftersom det främjar och stärker näringsbredd, kulturutbud och branschkluster, vilket är av betydelse för attraktiviteten. Andra attraktionsfaktorer är närhet som sänker kostnader och naturtillgångar som exempelvis stränder som innebär en attraktiv boendemiljö. Möjligheter till nybyggnad är viktigt och attraktivitet påverkas av estetik, läge och utbud av fastigheter. Mötesplatser är en annan viktig del. På mötesplatser kan mänskliga möten uppstå. I mänskliga möten kan erfarenheter och perspektiv utbytas, och då kan saker hända! Möten mellan människor från olika grupper i samhället stärker tilliten och tryggheten i ett samhälle.

FLYTTMÖNSTER

Varje år flyttar 1,3 miljoner personer i Sverige. Ungefär hälften av alla som flyttar har valt sin nya boplats på grund av den nya bostadsmiljön som helhet anses vara så attraktiv att den är värd att flytta till. Det kan verka självklart för alla att man väljer att flytta till en plats som är attraktiv. Men faktum är att man tidigare i störst utsträckning valde en boplats på grund av arbetet. Idag är det bara 18% av alla flyttar som görs på grund av det. ”En inrikes flytt är inte en flykt, det är att göra karriär” står det i Kairos futures skrift ”Varför flyttar vi”. Att flytta inom Sverige är att göra karriär inom livets olika områden.

De 7 vanligaste flyttkarriärerna bakom en inrikesflytt är:

• Platskarriär – platsen som helhet i sig är så attraktiv att man flyttar dit. Den vanligaste karriären som motiverar 50% av flyttarna respondenterna har beskrivit under 2000-talet.
• Bostadskarriär – man flyttar för att få en bättre bostad. Bostadskarriären motiverar 44% av flyttarna.
• Framtidskarriär – man bedömer att framtidsutsikterna är bättre på platsen man flyttar till. Framtidskarriären motiverar 33% av flyttarna.
• Avståndskarriär – man flyttar på grund av minskade avstånd och restider. Avståndskarriären motiverar 20% av flyttarna.

• Arbetskarriär – man flyttar på grund av att man fått ett (nytt) jobb eller att arbetet flyttade. Arbetskarriären motiverar 18% av flyttarna.
• Återkomsten – man flyttar ”hem” igen till en plats där man bott tidigare. Återkomsten motiverar 15% av flyttarna.
• Relationskarriär – man flyttar på grund av partnerns skäl snarare än egna motiv. Relationskarriären motiverar 13% av flyttarna.

Det är sedan 90-talet som arbetskarriären har minskat i betydelse och betydelsen av platskarriär ökat. Platskarriär betyder att det har blivit viktigare för människor att bo på en plats som uppfyller deras drömmar på fritiden med familj och vänner, medan arbetet har minskat i betydelse. Ett sätt som Kairos Future visar på attraktivitet i en av sina rapporter är med en pyramid. Det som finns i basen av pyramiden är det viktigaste, men det som finns i toppen kan vara avgörande för en flytt. De platser som bäst uppfyller alla steg i pyramiden är de mest attraktiva platser att bo på. Dock kan en plats i sig erbjuda vissa delar, kanske de grundläggande, och ha nära tillgång till de övre. Exempel finns också på platser som är bra på de översta delarna men som inte är lika bra på de understa och som ändå anses attraktiva. Det är dock få som lyckas med den balansgången. Vad gäller Ålem uppfyller samhället i stort de 3 nedersta delarna av pyramiden, medan de övre är svårare att uppnå. Genom goda förbindelser till omkringliggande städer, framförallt Kalmar, kan dessa dock tillgodoses relativt väl.

Figur från Kairos Future (2018).

Olika platser har olika kvaliteter och lockar människor från olika målgrupper olika delar av livet. Även människors intressen styr vart man väljer att bo.

För många blir bostaden ett alltmer viktigt livsprojekt. Vissa människor ser främst på sin bostad som en funktion, medan andra ser den som en del av sin identitet.

Mönsterås kommun och inte minst Ålem är bostadsorter. Ålem uppfyller flera av de grundläggande behoven i pyramiden och lever främst upp till att uppfylla behov för människor som vill bo på landet. För att utvecklas som boendekommun eller boendeort bör de värden som leder till en förbättrad livsmiljö för dessa intressen stärkas. Exempelvis möjligheten till ett utvecklat friluftsliv, att enkelt kunna röra sig i skogen, att ha en egen trädgård och kunna odla osv. För att uppfylla de övre delarna av pyramiden behöver kopplingarna till Kalmar stärkas ytterligare, liksom fiberuppkoppling för att nå ett större utbud av arbetsplatser, serviceutbud, handel och kultur.

Flyttmönstret i Mönsterås kommun är både typiskt och otypiskt för en mindre kommun. Mönstret är typiskt på det viset att ungdomar i 19-30-årsåldern flyttar ut, ofta för att studera, eller arbeta, eller bo i en större stad med ett större utbud av nöje och sysselsättningar. Flyttmönstret i kommunen är otypiskt på det sättet att kommunen har en positiv inflyttning av personer för alla andra grupper.

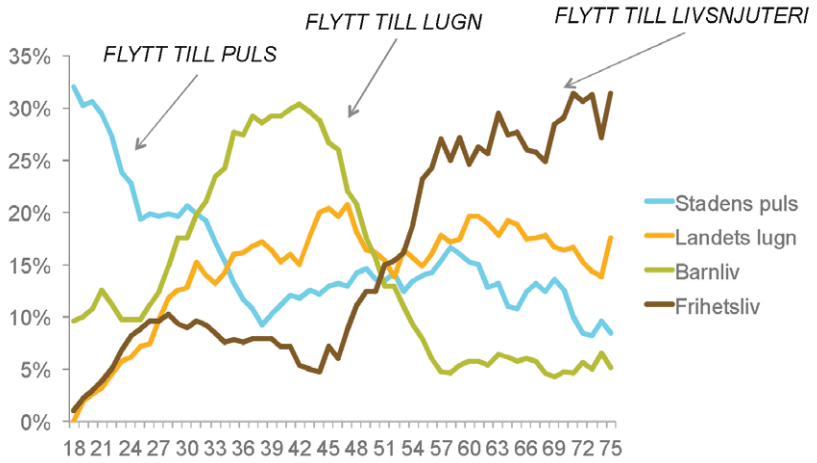

Diagrammet visar en generell trend för flyttmönster. Denna trend kan även utläsas i Mönsterås kommuns flyttmönster. Figur från Kairos Future (2018).

För att förstå hur en stad eller ort har störst potential att lyckas med en positiv utveckling – att många människor vill bo och leva sina liv där, kan en analys göras och definiera samhällets karaktär. I rapporten *Stora jobbstudien företag, Framtiden för platsbundna företag – rapport för Mönsterås* beskriver Kairos Future Mönsterås som en uppkopplat oas. Begreppet innebär att kommunen kan erbjuda en attraktiv livsmiljö som boendeort, med närhet till intilliggande arbets- och serviceutbud såsom Kalmar. För att stärka Mönsterås och inte minst Ålem kan attraktiviteten som livsmiljö alltså stärkas, liksom att stärka kopplingarna till omkringliggande städer för att öka attraktiviteten som uppkopplad oas.

Figur från Kairos Future (2018).

ÅLEM

...I ETT STÖRRE PERSPEKTIV

Ålem är den tätort som ligger längst söderut i Mönsterås kommun, ungefär en mil söder om Mönsterås samhälle, fyra kilometer väster om Kalmarsund och ungefär 27 km norr om Kalmar stad. Ålem består av Ålems Kyrkby och stationssamhället. Enligt SCB räknas Ålems Kyrkby som en småort och stationssamhället som en tätort, som dessutom sitter ihop med Blomstermåla. Genom stationssamhället går järnvägen, Stångådalsbanan, som kopplar samman Kalmar och Linköping. Riksväg 34 har sin start i Ålem och sträcker sig sedan nordväst genom landet, via Linköping och slutar i Motala.

Ålem är en betydelsefull regional knutpunkt där E22 möter riksväg 34, och som även förbinder orten västerut i landet mot Nybro och Växjö.

Mellan åren 1897-1960 fanns en tågstation i Ålem. Järnvägen bidrog till att Ålems stationssamhälle växte fram och utvecklades till ett industrisamhälle från det tidigare präglade jordbrukssamhället. Tågstoppet bidrog också till att invånarna kunde röra sig på ett nytt sätt och närheten till Kalmar blev än mer påtaglig.

Ålems strategiska geografiska läge intill större infrastrukturella kopplingar, och mellan två starka arbetsmarknadsregioner i Oskarshamn och Kalmar, bidrar till att det finns ett stark pendlingsmönster hos invånarna i Ålem.

...VÄXER FRAM

Ålems Kyrkby växte fram kring kyrkan, och stationssamhället växte fram kring järnvägsstationen. Ålem omnämns i skrift som kyrksocken under 1300-talet[9] vilket tyder på att det redan då fanns en omfattande bebyggelse med en etablerad kyrkbyggnad. Kyrkbyn är den äldsta delen av befintliga Ålem. Bebyggelsen ligger på höjder i ett i övrigt låglänt område norr om Alsterån. Innan dagens kyrka stod färdig år 1830 stod på samma plats en kyrka från 1500-talet. Intill kyrkan tillkom redan år 1637, genom dåvarande godsherren på Strömsrum, riksrådet Johan Skytte, en skola som var öppen för alla socknens barn. Delar av den ursprungliga skolbyggnaden finns bevarade i en av de nuvarande byggnaderna i Skytteanska skolan, vilken fortfarande är i bruk för de allra lägsta klasserna. Den äldsta skolbyggnaden är byggnadsminne enligt kulturminneslagen (KML). Till kyrkan hörde den så kallade Klockaregården, som finns belägen omedelbart norr om kyrkan, en byggnad med välbevarad snickarglädje. Invid kyrkan har också funnits en del byggnader som brukade finnas vid en sockenkyrka, bland andra en lång räcka kyrkstallar, belägna väster om Strandavägen, och ett sockenmagasin.

---

9) Ålemsboken – Ålems socken, historia och beskrivning

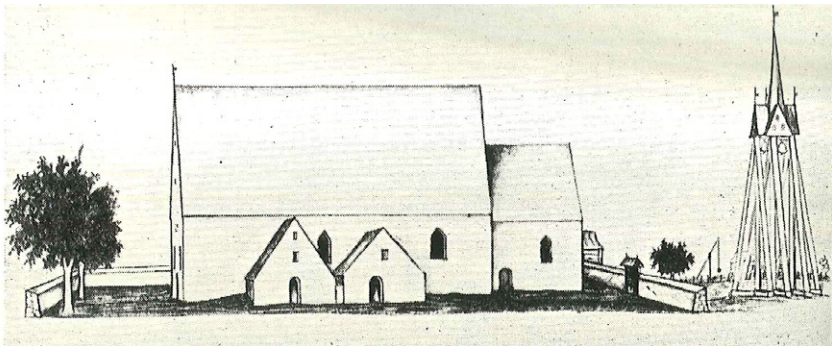

Skiss på den medeltida kyrkan från Ålems Sockenbok.

Ålem var en relativt stor jordbruksby som vid tiden för laga skifte mest var koncentrerad till den högst belägna kullen vid Ristomta. Gårdarna i klungbyn köptes strax efter skiftet av Strömsrums gård och bildade gården Ristomta. I samband med detta revs de gamla byggnaderna på den ursprungliga[10] platsen. Laga skifte genomfördes i Mönsterås kommun under perioden 1830-1880. Ålemstrakten skiftades under den första hälften av den perioden[11].

I kyrkbyns södra del finns en gammal stenvalvsbro med fem valv från 1520-talet över Alsterån. Ytterligare en bro fanns tidigare strax söder om stenvalvsbron, men den revs efter det att sträckan av Strandavägen tagits ur bruk för ca 60 år sedan. Invid den bevarade bron ligger också vad som återstår av Ålems bykvarn. Före järnvägens tillkomst hyste kyrkbyn ett stort sortiment av hantverkare. Bland annat smed, sadelmakare, skomakare, målare och ett rikt utbud av affärer. Det mesta flyttades successivt över till stationssamhället och nu har kyrkbyn förlorat all kommersiell service[12].

När Kalmar-Berga-järnvägen uppfördes 1897 i den del av Ålem som nu kallas stationssamhället, fanns redan viss bebyggelse och verksamhet vid korsningen mellan Alsterån och Stockholmsvägen: tingsställe, gästgiveri, häradshäkte, spöpåle och avrättningsplats. I början av 1900-talet fanns här flera små vattenkraftsdrivna industrier så som färgeri, garveri och vadmalsstamp. Med järnvägens tillkomst växte samhället, och det nya centrumet hamnade söder om industribebyggelsen vid ån. Centrumet utgjordes av järnvägsstationen med hotell på ena sidan och banken på den andra. Med tiden växte centrum och industribebyggelsen ihop. 1929 startades Ålems andelsmejeri på södra sidan av ån och Broholms fabriker som byggdes i slutet av 1800-talet och blev på 1930-talet en fanérfabrik. Mejeriets och fanérfabrikens byggnader står kvar än idag. Stationssamhällets centrum drog också till sig andra samhällsfunktioner,

---

10) Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun, Gunnar Svensson, fastställt av Mönsterås kommunfullmäktige den 23 juni 2003. Sidor 13, 84-87

11) Ålemsboken – Ålems socken, historia och beskrivning, utgiven av Ålems Hembygdsförening under redaktion av Manne Hofrén, Tidningen Barometern A.-B., Kalmar 1949. Sidor 82, 89-90.

12) Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun, Gunnar Svensson, fastställt av Mönsterås kommunfullmäktige den 23 juni 2003. Sidor 13, 84-87

som affärer, post och så småningom förvaltningshus för dåvarande Ålems kommun, ålderdomshem med mera. När nuvarande europavägens sträckning kom till på 1950-60-talet separerades stationssamhället ytterligare från socknens ursprungliga ”centralort” Ålems Kyrkby.

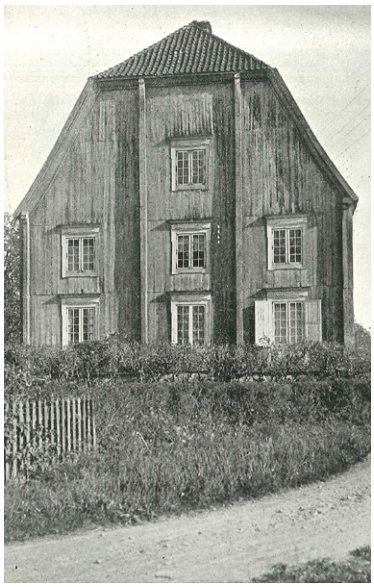

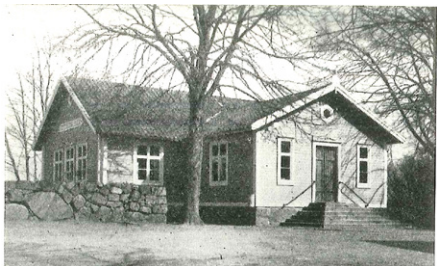

T.v: Träslottet vid Strömsrums herrgård från 1761. Överst t.h: Stationshuset i Ålem, år 1900, då tåget stannade i samhället. Nederst t.h: Skolhuset från 1820- Skytteanska skolan 1949. Foton: Ålem Hembygdsförening

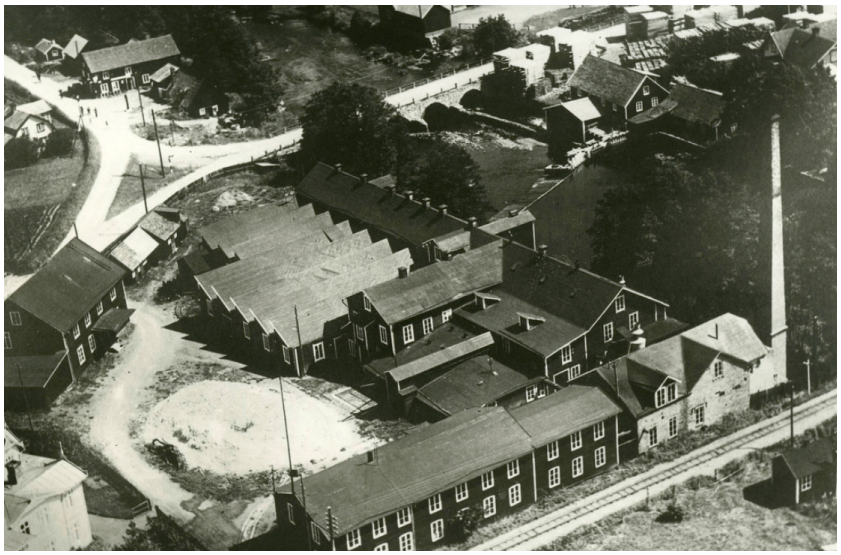

Flygfoto över området för Broholms fanérfabrik, 1936, sett från järnvägen. Foto: Kalmar läns museum

...BORNA OCH BOSTÄDER

2018 har Ålems samhälle (Ålems Kyrkby och stationssamhälle) 985 invånare, och är kommunens fjärde största samhälle. Över en tioårsperiod har invånarantalet minskat något, med ungefär 40 personer[13].

Bostadsbeståndet i Ålem idag består framförallt av egenägda småhus. Vid området kring Torshaga finns ett större område med ungefär 120 hyresrätter som ägs av Mönsterås Bostäder AB. I södra stationssamhället, väster om järnvägen, finns ett mindre område med ungefär 25 bostadsrätter. Det finns ett större utbud av hyresrätter än bostadsrätter, och det är 2019 stor efterfrågan på hyresrätter i Ålem. 2019 planerar Mönsterås Bostäder AB att bygga sex nya hyresrätter intill Torshaga.

Idag (2019) finns det åtta lediga tomter i Ålem. Det finns även stora ytor befintlig planlagd mark för bostäder söder om bostadsrättsområdet vid Värnstigen, vilket ger goda förutsättningar för utökning av exempelvis fler småhus.

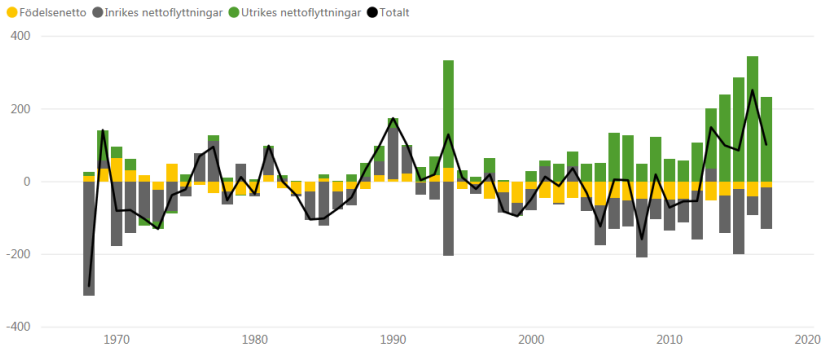

Befolkningsförändringar Mönsterås kommun per år ,1968-2018.

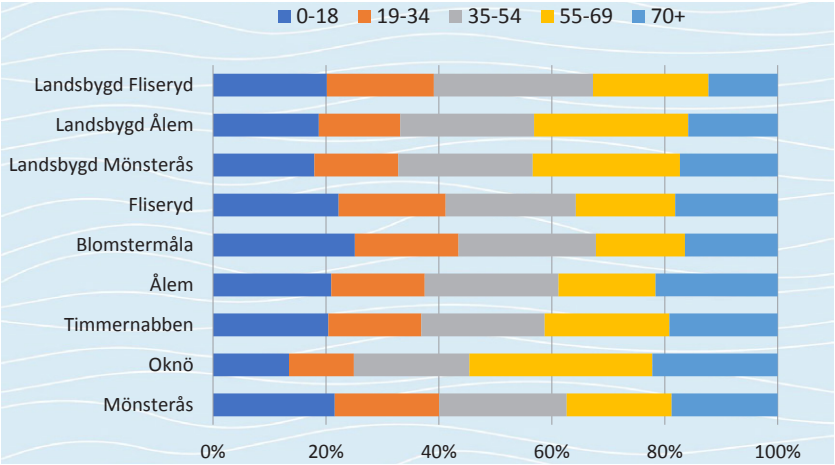

Befolkningen fördelad procentuellt på åldersgrupp och tätort.

---

13) SCB, 2017.

...OCH DESS NÄRINGSLIV

Mönsterås kommun har beställt en rapport för att ta reda på hur näringslivets förutsättningar att utvecklas ser ut i framtiden i kommunen. På så vis kan en strategi tas fram för vad kommunen ska satsa på för att ha bäst chans till en positiv utveckling. Rapporten, Stora jobbstudien företag, Framtiden för platsbundna företag – Rapport för Mönsterås, har tagits fram av Kairos Future. Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag och kommuner att forma sin framtid. I rapportens sammanfattning står det bland annat att 10 tunga trender formar framtidens arbetsliv. Den tekniska utvecklingen tillsammans med förändrade värderingar och beteenden driver fram utmaningar för framtidens arbetsliv och för vad arbetsgivare kan påverka. Vidare står att Mönsterås är en boendeorienterad landsort, vilket innebär att Mönsterås gentemot sina grannstäder och orter som Kalmar och Oskarshamn har en boendeprofil med människor som bor i kommunen men i stor utsträckning pendlar till arbete i grannkommunerna. För att ytterligare stärka sin profil och locka fler att bosätta sig i kommunen behöver Mönsterås enligt rapporten bli mer av en ”uppkopplad oas”. D.v.s. ha ännu starkare kopplingar framförallt till Kalmar och Oskarshamn, erbjuda ännu mer attraktiva boendemiljöer och en god social service till de boende. Med Ålems läge intill E22 och snabba busslinjer mot Kalmar och Oskarshamn har Ålem chans att stärka sin roll som uppkopplad oas. Med den planerade återupptagningen av tågstopp i Ålem kan rollen stärkas kraftfullt. Viktig är också den pågående utbyggnaden av fiber i samhället. Viktiga kompetensmålgrupper att attrahera till kommunen är: ingenjörer/tekniker, unga undersköterskor, unga pedagoger och produktionschefer. Att personerna är unga är viktigt för att människor senare i livet har en mindre benägenhet att flytta. Rapporten pekar också på vilka dessa gruppers preferenser är när de väljer att flytta. För de flesta passar den lantliga miljön i Mönsterås. Det är viktigt att det finns tillgång till god barnomsorg, en arbetsplats med bra arbetsmiljö, samt trygghet för att kunna få utlopp för sin förmåga och sitt driv. För att behålla ingenjören/teknikern krävs belöning och möjlighet till utveckling. Lojaliteten är inte självskriven, men en plats som Mönsterås kan mycket väl falla yrkesgruppen i smaken. Det finns med andra ord goda förutsättningar för kommunen att utvecklas i den riktning som krävs, inte minst i Ålem.

Ålems nuvarande näringslivsstruktur återspeglar samhällets flerdimensionella framväxt. Ålem är ingen utpräglad industriort som exempelvis Blomstermåla, utan näringslivet i Ålem består i hög grad även av jord- och skogsbruk, bankverksamhet och viss handel. Ålem har ett rikt näringsliv med många småföretag. Inte minst inom hantverksyrken.

I Ålemstrakten finns ca 200 registrerade näringslivsidkare, varav många är enskilda firmor. Traditionellt sett har Ålem varit ett välbeställt jordbrukssamhälle. För bara några år sedan fanns här exempelvis tre banker. Idag finns ett stort antal näringslivsidkare inom jordbruket kring Ålem. Av dessa är framförallt två av dem större gårdar; Strömsrum och Vitemåla. De har ungefär tio respektive sju anställda[14].

I stationssamhället finns handel i form av det nybyggda ICA, optiker, blomsteraffär, möbel- tapetseri- och inredningsbutik samt järnhandel. Övrig handel som finns i samhället är pizzerian och Preemmacken vid E22. Kring Alsterån finns spår av äldre industri. Tidigare innehöll byggnaderna bland annat vadmalsstamp, mejeri och möbelfabrik. Idag inryms Gunnarströms Sågverk intill den gamla vadmalsstampen. I det tidigare mejeriet och dess tillbyggnadsdel finns idag verktygstillverkning och ett antal småföretag inom entreprenad, handel, reparation och företagstjänster. I den före detta möbelfabriken ryms en rad mindre företag och lagerplatser. Exempelvis finns här svetsarfirma och finsnickare.

I kyrkbyn har Mönsterås Utvecklings AB en större fastighet med lokaler som idag hyrs ut till elva olika företag. Här finns bland annat ett bageri med ungefär tio anställda, IT, entreprenörer, olika konsultfirmor och metallbearbetning samt lokaler som kommunens socialförvaltning nyttjar. I kyrkbyn finns även kyrkan med sin verksamhet, förskolan Ettan och Sörgårdens behandlingshem.

Den största arbetsplatsen i Ålem är Ålems Sparbank med ca 30 anställda. Ålems Sparbank är en lokal bank som har långvariga historiska anor i Ålem. Banken startade sin verksamhet redan 1854 i Ålem och har sedan dess både startat och lagt ner kontor på andra ställen i kommunen, och har även idag stor affärsverksamhet mot Kalmar. Hjärtat i verksamheten

Den äldre bankbyggnaden.
Foto: Stranda Hembygdsförening

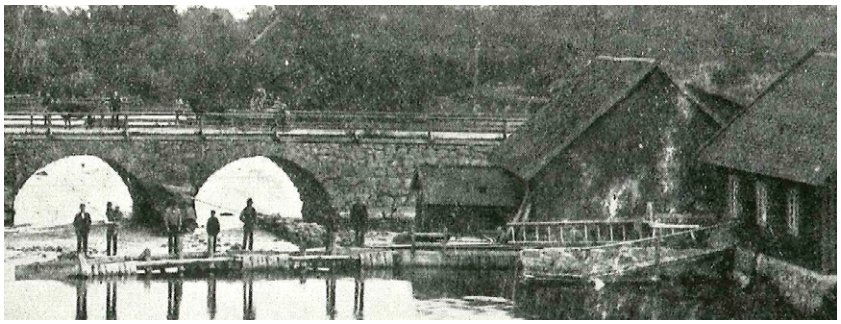

Broholm, vid den gamla vadmalsstampen, 1880-tal. Foto: Ålem Hembygdsförening

14) Allabolag.se

finns dock och har alltid funnits i Ålem. Bankformen särskiljer sig från de större affärsbankerna. En sparbank är en egen juridisk självständig enhet, men bedriver samarbete via avtal med Swedbank.

I Ålem, längs Allmogevägen mot Nybro, finns två företag som erbjuder demontering och försäljning av delar till bland annat traktorer och motorcyklar. Längs Pataholmsvägen, i anslutning till E22, fanns tidigare en av Vägverkets (nuvarande Trafikverkets) vägstationer som förr utgjorde en betydande knutpunkt i området. På denna fastighet, som idag är uppdelad i tre fastigheter, finns olika verksamheter med bland annat beläggningsentreprenör, verkstad och företagstjänster.

...OCH DESS FÖRENINGSLIV

I Ålem har några utav kommunens äldsta föreningar startats. Exempelvis Ålems OK (orienteringsklubb) bildad år 1938 och Ålems CK (cykelklubb) bildad 1933. Föreningarna är fortfarande verksamma, men utövar båda sin verksamhet i Blomstermåla. Ålems Skytteförening grundades redan år 1900 och är en av de största och mest aktiva föreningarna i Ålem. Man bedriver sin skjutverksamhet utomhus i Ålem och sin inomhusverksamhet i Blomstermåla. Föreningen har en av kommunens största barn- och ungdomsverksamheter och har vunnit ett flertal SM-medaljer under senare tid.

Cykelklubben Ålems CK.
Foto: Oscar Ekstam

I själva Ålem är det Ålems Gymnastikförening som är mest aktiv just nu. Föreningen håller i olika typer av gympapass i Ålem, men också i Timmernabben och Ljungnäs i Mönsterås. Föreningen bedriver även barnverksamhet. Enligt Mönsterås kommuns fritidschef Oscar Ekstam finns det generellt ett gott engagemang i Ålem som ort vilket ger drivkraft åt flera föreningar i kommunen.

Även om Ålems OK inte bedriver sin dagliga verksamhet i Ålem, finns det skidspår i elljusspåret i Ålem på vintern. Ålems Brandmannaförening brukar underhålla samma spår med sågspån då och då. I Ålem finns också en scoutförening, men som håller till i Timmernabben. Likaså har det aldrig funnits någon fotbollsklubb i Ålem, utan även denna aktivitet bedriver Ålemsborna i främst Timmernabben eller Blomstermåla.

I Ålem finns också andra lokala föreningar såsom föräldraförening, Lottakår, PRO-förening och två registrerade samhällsföreningar: Ålem-Kaggetorps Samhällsförening och Ålems Kyrkbys/Solbergas Samhällsförening. Även Patabygdens Samhällsförening kan nämnas i sammanhanget då man visat stort intresse i ortsanalysarbetet för Ålem

och känner sig kopplade till Ålem som samhälle. Ålem har dessutom flera föreningar gemensamt med andra samhällen i närheten. Ett exempel är Ålems Hembygdsförening som även innefattar Pataholm, Rädda barnens lokalavdelning Mönsterås – Ålem och Mönsterås/Ålems Biodlarförening.

...OCH DESS SERVICE

Ålem har två förskolor, en lågstadie- och en mellanstadieskola. Här finns också ett äldreboende, bibliotek, kyrka, församlingshem och räddningstjänst.

I Ålem stationssamhälle finns förskolan Loket som består av fyra avdelningar. Här ligger även Alsteråskolan som byggdes år 1967. Här finns årskurserna 3-6. I Ålems Kyrkby finns ett föräldrakooperativ, förskolan Ettan, med 20-25 barn. Skytteanska skolan ligger i kyrkbyn där fritidsverksamhet, och årskurserna 1-2 håller till. Skytteanska skolan grundades redan år 1637, och är idag en av Sveriges äldsta skolor som fortfarande är i bruk. Både Skytteanska skolan och Alsteråskolan har Ålems tätort med omnejd som upptagningsområde. Biblioteket i Ålem har sina lokaler inne i Alsteråskolan och har öppet för allmänheten tre dagar i veckan.

I Ålem finns kommunens största äldreboende, Torshaga. Här finns 46 lägenheter fördelade på sex avdelningar med personal tillgänglig dygnet runt. I direkt anslutning till Torshaga finns ”Träffpunkten”, en populär samlingsplats för de boende men även för pensionärer från hela kommunen. Här erbjuds bland annat lunch- och kaffeservering och flera aktiviteter och utflykter anordnas året om.

I Ålems Kyrkby finns kommunal daglig verksamhet för människor med minnessvikt eller demenssjukdom, Solgården. Här finns också ett privat behandlingshem, Sörgården, som framför allt bedriver verksamhet för psykiatriskt vårdbehov. Ålems kyrka stod klar år 1830 och ersatte den tidigare medeltida stenkyrkan. Kyrkan har därmed varit en viktig del av Ålems Kyrkby sedan medeltiden. Till kyrkan finns ett församlingshem och verksamheten omfattar gudstjänster, bröllop, dop, begravningar och konfirmation. Det finns också bland annat aktiviteter för barn och familjer, ungdomsverksamhet och körer.

Inne i ICA-butiken finns en servicepunkt, som fungerar som träffpunkt med sittplatser och samhällsservice och information via en dator. Servicepunkten är ett samarbete mellan kommunen, ICA och Ålems Sparbank.

...OCH ALSTERÅN

Alsterån är en av Mönsterås kommuns största åar, som har sin avrinning från sjön Alstern i Uppvidinge kommun, genom bland annat Blomstermåla, Ålem och mynnar ut i Kalmarsund vid Pataholm. Alsterån är ungefär 125 km lång. Alsterån är känt för fiske på bland annat öring, men även aborre, gädda och brax.

Världsnaturfonden utsågs 2015 Alsterån till en av 21 svenska naturpärlor, i ett arbete att lyfta platser med fantastisk natur och belysa att den svenska naturen och biologiska mångfalden behöver skyddas. Åns sista sträcka, mellan Ålem och Pataholm, har blivit populärt för kanot och paddling med dess vackra omgivningar. I Ålems kyrkby, vid Åvallsvägen finns idag en mindre isättningsplats för kanoter.

Alsterån är och har alltid varit närvarande för Ålemsborna. Den flyter genom stationssamhället och kopplar ihop de två samhällena med riktning vidare mot Pataholm. Förr nyttjades Alsterån i Ålem till att bland annat utvinna vattenkraft, och utgjorde en betydelsefull infrastruktur i samhället.

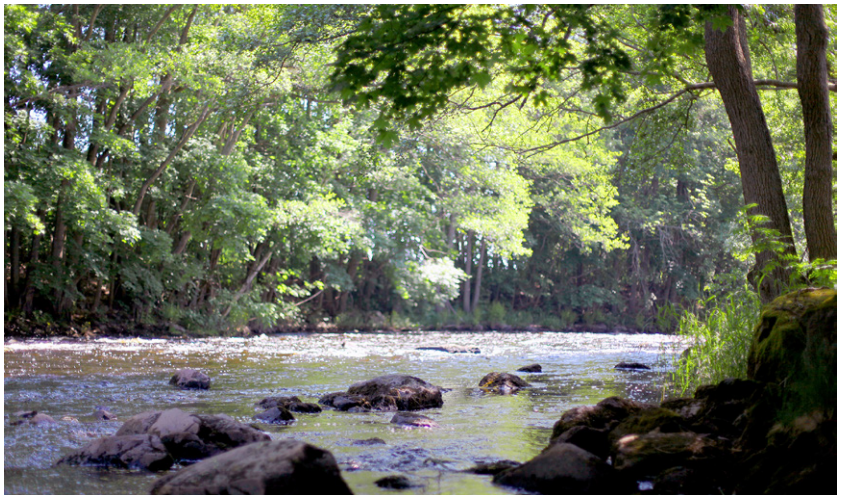

Alsterån och dess vackra omgivningar. Foto nedre bilden: Oscar Ekstam.

...OCH KOPPLINGEN TILL STRÖMSRUM OCH PATAHOLM

Kopplingarna mellan Ålem, Strömsrum och Pataholm sträcker sig långt tillbaka i tiden. I Ålem sockenbok från år 1949 (s. 134), i delen som handlar om Strömsrum, står det att Gustav Vasa år 1553, efter det att han införlivat marken kring Strömsrum i sin helhet, ville bygga sig en gård där. Han utsåg enligt boken en fogde att hålla i det hela, till vilken han också befaller att låta bygga gården ”neden för Patagööll vedh vattnet, så att man kunne komme medh båt ther til”. Virke till bygget i Strömsrum skulle levereras från Tunalän (Oskarshamn/Vimmerby). Kanske var upprinnelsen av Pataholms etablering alltså att kunna transportera virke till bygget av den första gården i Strömsrum? En annan tidig koppling är att bebyggelse som funnits i kyrkbyn köptes upp och revs av Strömsrums gård för att bilda gården Ristomta. Under Johan Skyttes tid på Strömsrum anlades Skytteanska skolan i kyrkbyn. Senare var Christoffer Rappe drivande i arbetet med att få till tåglinjen som passerar Ålem. Baron Rappe ställde även gratis mark till förfogande för att genomföra anläggandet av järnvägslinjen genom Ålem. Även i dag ses tydliga spår i Ålems fysiska utveckling av Strömrums gårds markinnehav kring samhället. Där kommunalt markinnehav har funnits har man kunnat bygga nya bostäder, vilket sannolikt bidragit till Ålems flikiga form.

Strömsrums gård har historiskt sett varit en viktig lokal arbetsgivare och många Ålemsbor bär fortfarande på historier kring hur det var att arbeta på gården. Många känner tacksamhet för vad gården betytt och betyder, medan andra anser att det stora markinnehavet ger begränsningar i rörelsefriheten för Ålemsborna och i utvecklingen av Ålem.

Inte minst kopplas samhällena Ålem, Pataholm och Strömsrums gårds historia och sammanhang samman av Alsteråns vatten. Längs ån har människor färdats i alla tider. Både före och efter Gustav Vasas tid. Paddling och fiske är aktiviteter som pågått och pågår längs ån och som väver människors liv samman över tid.

I de många intervjuer vi har hållit under arbetets gång har Ålemsbor vittnat om den känslomässiga och fysiskt närliggande kopplingen till Strömsrum och Pataholm. Många förlägger både sina promenad- och cykelrundor till de vackra miljöerna kring gården och köpingen. Många har sin båt i närheten av Pataholm och många Ålemsbor firar midsommar i Pataholm. Platserna hör även rent administrativt samman genom att båda tillhör Ålems socken. Det är inte bara Ålemsborna som känner en koppling mot Strömsrum och Pataholm, utan Pataholmsborna känner även en koppling till Ålem, då det är deras närmaste samhälle med serviceutbud. Vid dialogmötena vi hållit har Pataholms samhällsförening deltagit, och vi i arbetsgruppen har även blivit inbjudna att besöka föreningen vid ett medlemsmöte för att berätta om arbetet med ortsanalysen. Ett annat exempel är Ålems hembygdsförening som innefattar Pataholm och där föreningen arbetar väldigt aktivt med insatser just i Pataholm. Även familjen Rappe på Strömsrums gård bekräftade sin koppling till Ålem genom att vid intervju nämna att det är där barn och barnbarn går i skola och där det närmaste serviceutbudet finns. Ett nära utbyte finns alltså mellan Ålem, Strömsrum och Pataholm som visar sig på olika sätt och som verkar skilja sig något från utbytet med övriga orter i kommunen.

...OCH SKYTTEANSKA SKOLAN

Johan Skytte föddes som borgarson 1577 i Norrköping och avled 1645 i Söderåkra. Han var en framgångsrik man som under sin livstid var svensk friherre, riksråd och godsherre på Strömsrum. Skytte intresserade sig särskilt för skolans väsen och blev både prins Gustav II Adolfs lärare och kansler för Uppsala universitet.

År 1637 donerade Johan Skytte pengar till en folkskola och lät inrätta Sveriges första barnskola på landsbygden. Barnskolan var en folkskola

Johan Skytte, 1634.

som uppfördes för att ta hand om de fattiga barnen på landsbygden. Folkskolan fick namnet "Ålems Pedagogi" och byggdes klart år 1640.

Kyrkans inflytande var stort och prästen blev skolans ordförande, men det var svårt för folkskolan att komma igång och det dröjde ett par år innan den kyrkliga skolan fick några elever. Till en början tilläts endast manliga elever och manliga lärare, med det Nya Testamentet som huvudlitteratur. Då skolan stod inför ett misslyckande bestämde sig kvinnorna i trakten för att starta småskolan. Småskolan var en liten inrättning med årskurserna 1-2 som välkomnade alla socknens barn och lärare oberoende kön. Efter en tid möttes läroverket och folkskolan, vilket gjorde att skolan utvidgades och fick ny, färsk litteratur. Läroverket byggde sedan på folkskolan så att barnen gick tillsammans i tre år, för att sedan välja en fortsatt inriktning om de ville studera vidare.

Skytteanska skolan byggdes år 1822 efter arkitekten C G Blom Carlssons ritningar och ersatte den gamla skolan, "Ålems Pedagogi". Skolan byggdes i schweizerstil med 1800-tals panelarkitektur och är en av Sveriges få bevarade folkskolebyggnader i trä. Skytteanska skolan var en föregångare för landsbygdens lärande och utveckling, då den inrättades mer än 200 år före det att allmän skolgång lagstadgades år 1842. Skolan har under senare år byggts ut för att anpassas till dagens behov, men den gamla byggnaden står kvar och används för skolverksamhet än idag.

Miljön kring Skytteanska skolan idag. Foto: Kommunens arkiv.

ANALYS AV FYSISK STRUKTUR

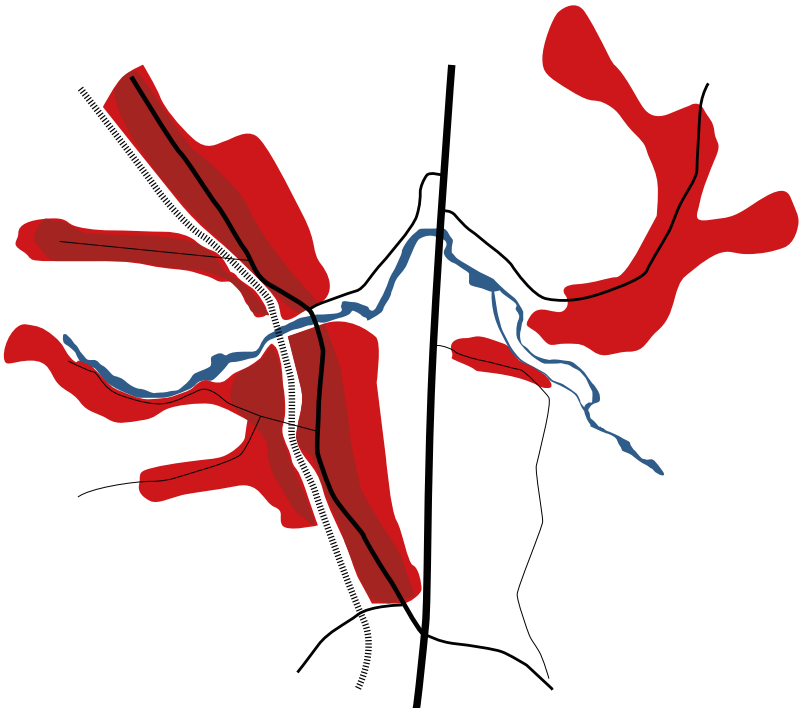

Illustrationen ovan är en grafisk skildring av Ålem. De svarta linjerna visar infrastrukturer. Ju fetare linje desto större väg. Järnvägen är markerad med en streckad linje. Alsterån visas som blå linje och det röda symboliserar bebyggelsen i samhället. Den fysiska strukturen visar hur bebyggelsen framförallt sträcker sig längs åsen (mörkröd färg), järnvägen, riksväg 34 och längs Häradsvägen mot Timmernabben.

Genom att stilisera och se Ålem ur ett mer grafiskt perspektiv blir det än mer tydligt hur samhället har en fysisk uppdelning. Det är svårt att läsa ut en tydlig central punkt som kopplar samman de olika bostadsområdena som drar åt olika riktningar. Stora infrastrukturer i samhället utgör barriärer och delar tydligt upp orten. Alsterån är en viktig länk mellan stationsamhället och kyrkbyn. Trots åns centrala roll i samhället är den svåråtkomlig på många platser. I samhället finns bara en plats att komma över Alsterån som gående och cyklist, och för bilister finns två överfarter.

I analysen av den fysiska strukturen i Ålem har både arbetsgruppen och de intervjuade invånarna diskuterat Ålems entréer, vart Ålem börjar och slutar. Den fysiska strukturen i Ålem gör att det är svårt att definiera tydliga entréer. En plats som har en tydlig avgränsning är enkel att

identifiera. Eftersom Ålem är en knutpunkt för ett flertal större viktiga infrastrukturer finns många vägar in till samhället. Både Stångådalsbanan och riksväg 34 går genom stationssamhället, och samhället exponeras därför av många som bara åker förbi, och inte har någon tillhörighet till orten annars. Nedan visas en karta med de lägen som vi bedömer utgör entréerna till Ålems samhälle.

Från Timmernabben (Häradsvägen) uppstår känslan av att ankomma till Ålem där bebyggelsen finns på båda sidor av vägen. Här finns en tydlig skarp övergång från lantbruksmiljö till tätare bebyggelse. Vid ankomst från söder längs E22:an är första avfarten till Ålem, korsningen vid bensinstationen, en tydlig entré till samhället. Vid ankomst från söder är infarten vid Ristomta, vid busstationen, också en tydlig entré då lanskapet öppnar sig och man ser både kyrkbyn och stationssamhället från vägen. Norra entrén från Blomstermåla, via Alsteråvägen, är lite mer diffus. Här finns hus på båda sidor av vägen egentligen hela vägen till

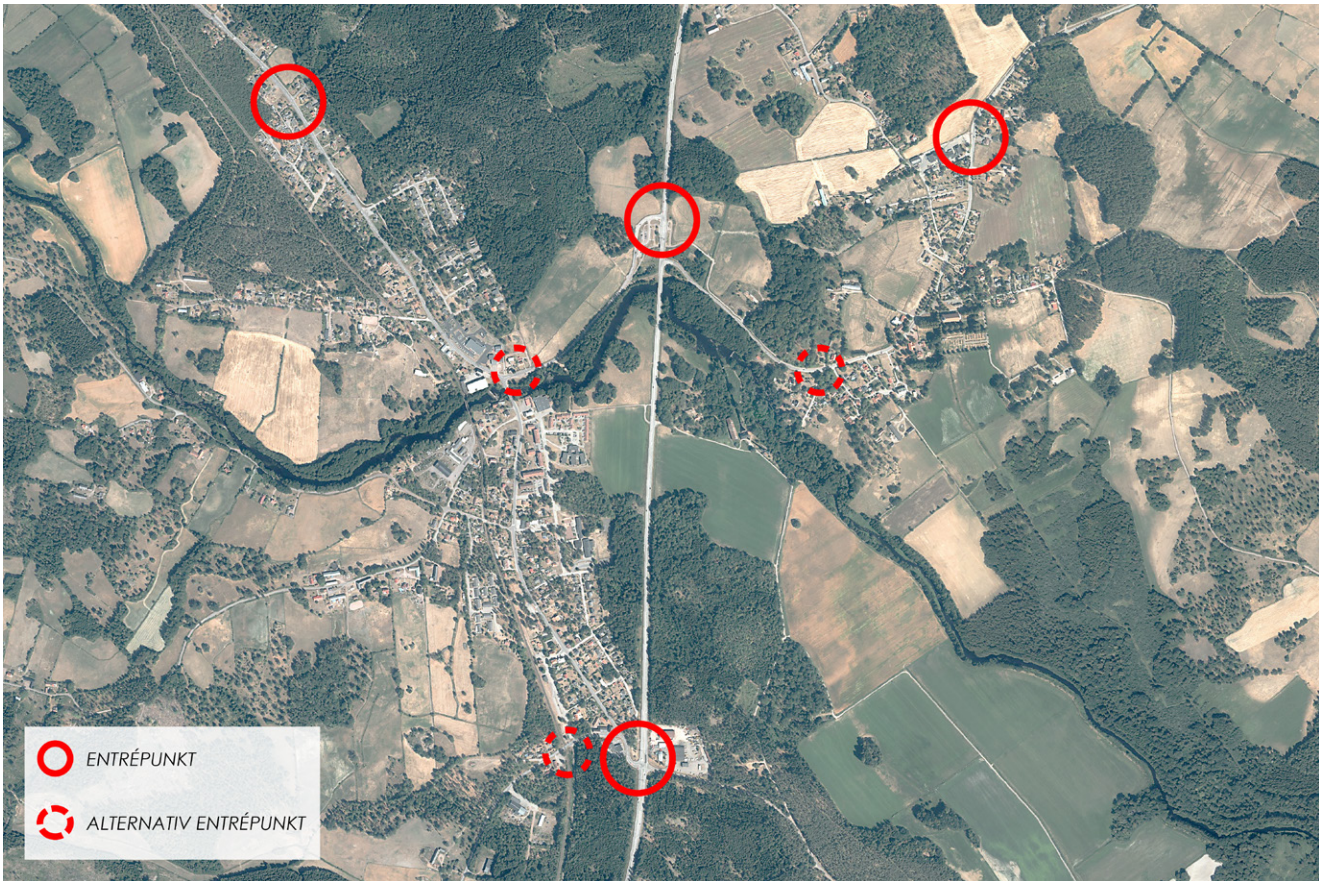

Ålems entrépunkter.

Blomstermåla. Arbetsgruppen har bedömt att upplevelsen av ankomsten till Ålem infinner sig först vid korsningen Alsteråvägen/Hultgatan. Först här blir bebyggelsen allt tätare och känslan av ett samhälle uppstår. Alternativa entréer är framför allt vid korsningen Ristomta vid E22. Från E22 in mot stationssamhället kan upplevelsen av ankomst till samhället först uppfattas vid bebyggelsens början, dvs i närheten av korsningen vid Broholm. I riktning mot kyrkbyn kan känslan av samhällets början uppstå först vid tätare bebyggelse. Vid ankomst till Ålem från sydväst, via Allmogevägen, upplevs entrén till Ålem vara först öster om järnvägen.

För att få en tydligare förståelse för hur samhället i Ålem är uppbyggd har en analys av viktiga målpunkter gjorts. Dessa redovisas nedan. Även målpunktskartan visar hur framför allt offentliga målpunkter är spridda över hela samhället. Däremot går det att tydligt utläsa hur näringsidkare har en mer centrerad roll i stationssamhället, och att de flesta ligger längs eller i anslutning till riksväg 34.

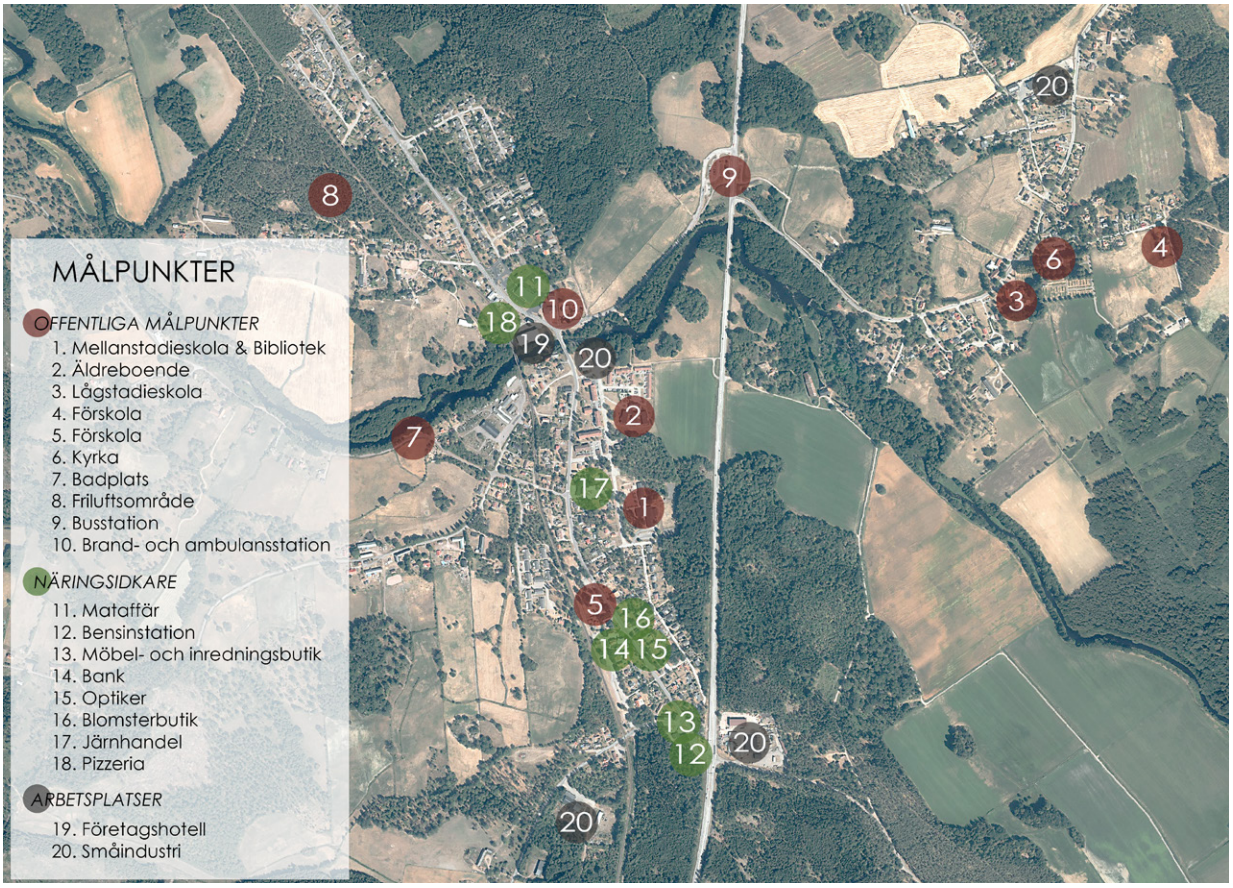

Målpunkter i Ålems samhälle.

Illustrationen till vänster visar Ålems övergripande infrastruktur med vägar, järnväg och Alsterån. Den tydliggör hur närvarande infrastrukturen är i samhället. Det finns många fördelar med att ett samhälle har goda kommunikationer, och att E22, järnvägen och riksväg 34 går genom samhället möjliggör för resor eller pendling. Vad illustrationen också visar är hur dessa stora infrastrukturer delar upp samhället, och på många platser utgör barriärer för människorna som lever i Ålem. Framför allt finns det brister vid stora korsningar och brist på gång- och cykelpassager över vägar och ån.

Kartan nedan visar befintliga separerade cykelvägar i Ålem. Mellan Blomstermåla och Timmernabben, via Ålem, finns ett väl utbyggt gång- och cykelnät som även har en säker passage under E22. Däremot saknas en bit i gång-cykelnätet i stationssamhället, norr om Alsterån, där det idag är blandtrafik på sträckan. Kartan visar också hur cykelnätet kopplar samman Blomstermåla- Ålem och Timmernabben, men brister i passager över/under E22:ans södra korsning, med cykelväg vidare mot Pataholm.

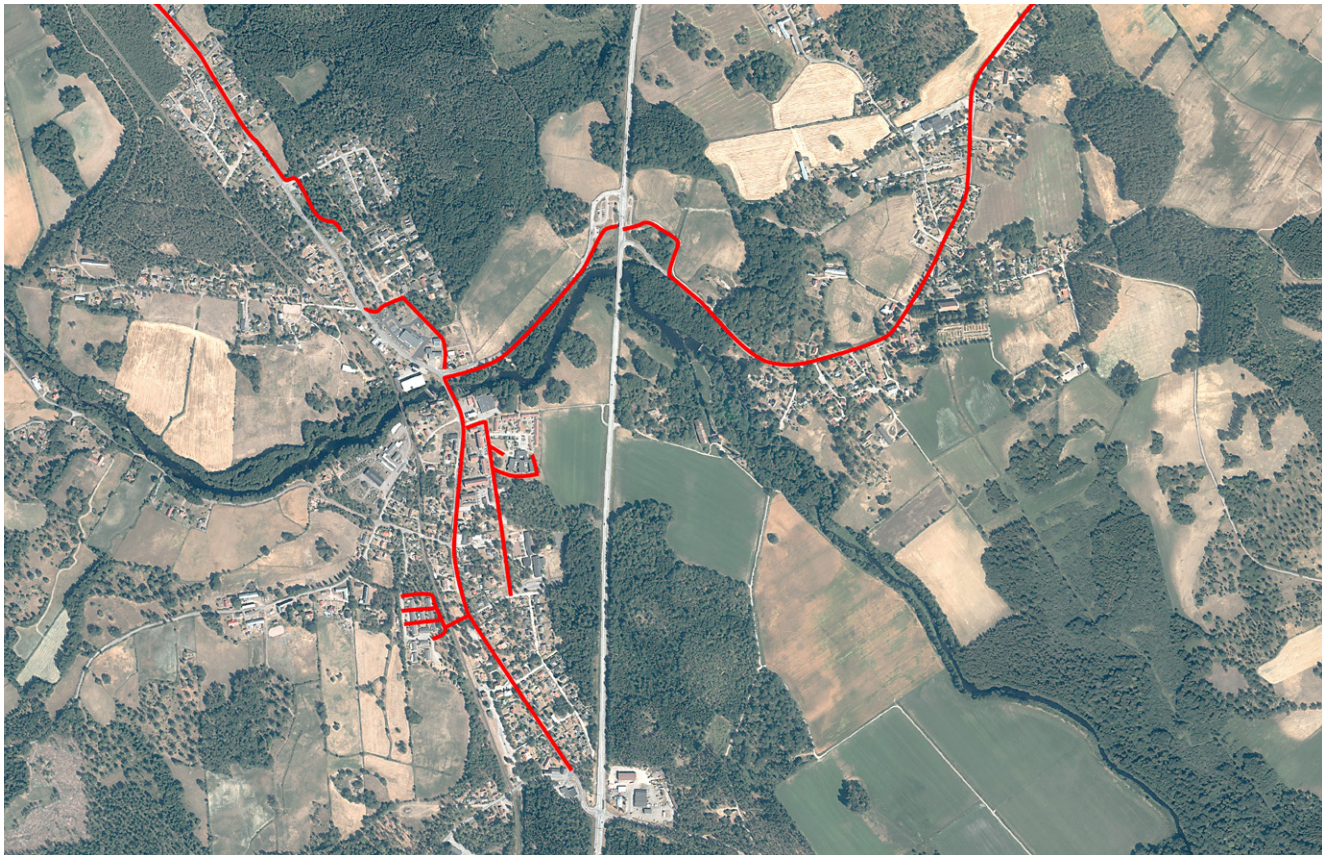

Separerade gång- och cykelvägar i Ålem.

ÅLEM I EN, TVÅ, TRE OCH FYRA DELAR

Vid de många intervjutillfällen vi i arbetsgruppen har hållit med olika personer i Ålem har vi ofta ställt frågan om vilka fysiska delar Ålem består av. Vi har fått olika svar. Oftast att Ålem består av de två delarna stationssamhället och kyrkbyn. Men vissa kan också se tre delar, som kyrkbyn, stationssamhället och Ålems stora omland. Jordbruksbygden som innefattar gårdar och mindre byar såsom Solberga, Strömsrum och Pataholm. Vissa ser till och med fyra delar då stationssamhället delas upp vid passagen över Alsterån. SCB har en indelning av tätorter och småorter, baserat på matematiska formler beroende på antalet hus inom en viss yta, och vilket avstånd det är mellan dom. Enligt SCB räknas Ålem stationssamhälle som en tätort där tätorten till och med sammankopplas med Blomstermåla. Ålems Kyrkby däremot räknas som en småort. Enligt SCB finns det alltså två olika delar i Ålem, och tre om man räknar med omlandet.

Vid våra intervjuer har många vittnat om - trots den fysiska och historiska uppdelningen, att det finns en sammanhållning mellan delarna och att Ålem är *ett* samhälle. Andra anser dock att det finns viss uppdelning i sammanhållningen mellan stationssamhället och kyrkbyn. Exempelvis finns ett byalag i kyrkbyn som inte omedelbart omfattar stationssamhället. Historiskt sett på Ålem kan det konstateras att kyrkbyn och stationssamhället aldrig har suttit ihop fysiskt. Senare har E22ans tillkomst bidragit till ytterligare uppdelning med sin barriärverkan mellan de två samhällenaa. Likaså bidrar Alsterån och riksvägen till hur strukturen i Ålem ser ut. Bebyggelse har vuxit längs vägen mot Blomstermåla och det går inte att färdas runt i samhället på grund av saknade och försvunna tidigare broar över Alsterån. Bland annat vid Brotorp och Åvallsvägen. Sammantaget ger det en flikig och osammanhållen struktur. Markägandet kring Ålem har också påverkat hur samhället har kunnat växa. Centralt i samhället äger kommunen endast delar av marken som är inklämd mellan tågrälsen och Alsterån. Odlingsmark finns därför ända in i samhällets hjärta. I stora delar påminner odlingsmarken om samhällets omland och bidrar till den positivt lugna och avslappnande livsmiljö som många Ålemsbor tycker bidrar till livskvaliteten i Ålem. Samtidigt bidrar den på andra ställen till samhällets flikighet och försvagade kopplingar mellan olika delar.

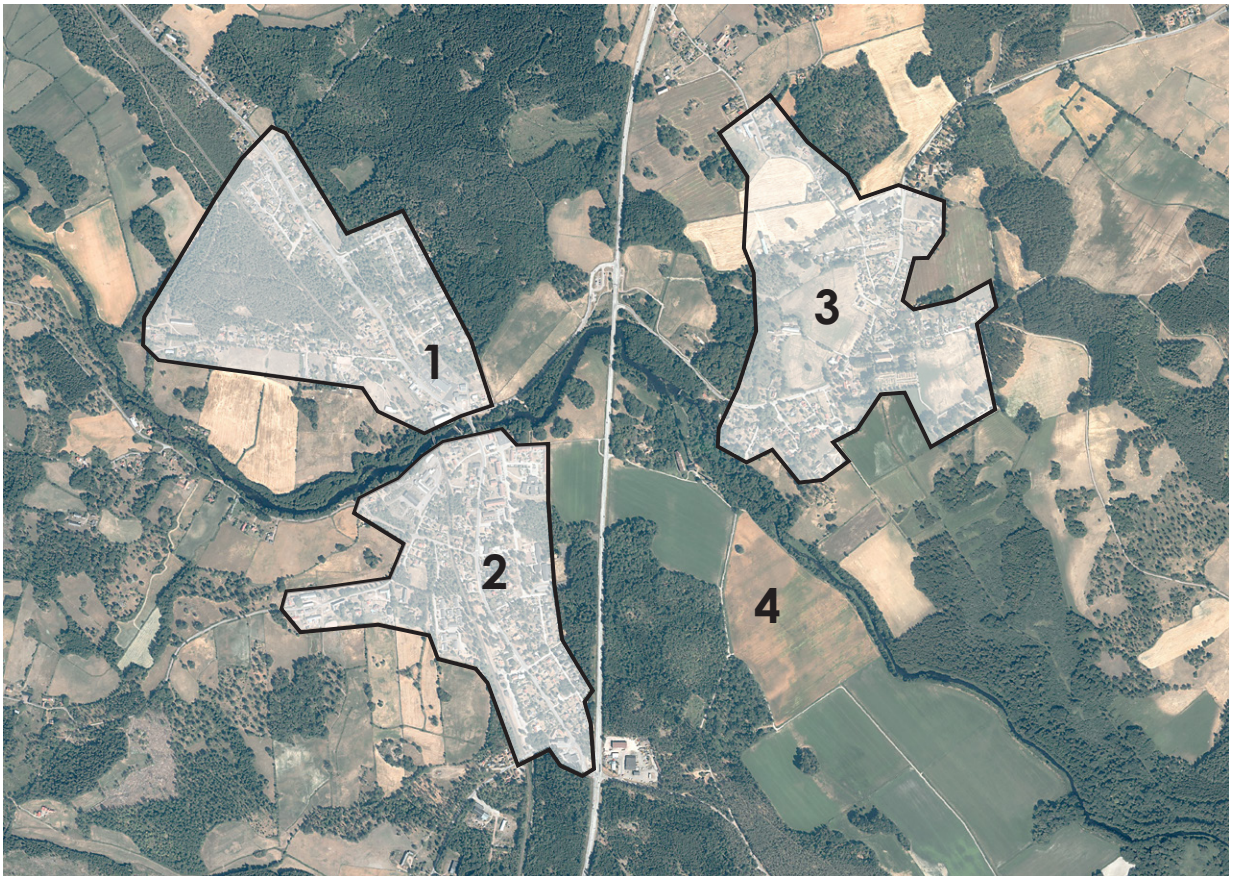

Utifrån analysen av Ålems fysiska struktur, mixen av människor, geografisk utbredning och karaktär i området har vi delat in Ålem i fyra delar. Dessa delar har analyserats noggrannare var för sig för att kunna få en bättre analys av Ålem som helhet.

OMRÅDE 1 - Norra stationssamhället

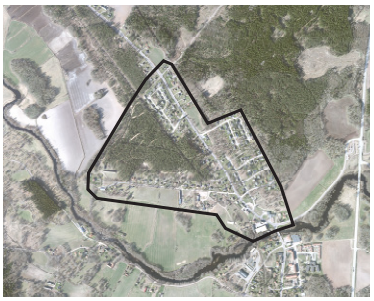

Område 1 är beläget norr om Alsterån, i Ålems stationssamhälle och omfattar Broholm, området runt ICA och Kaggetorp. Bebyggelsen kring Broholm tillkom under tidigt 1900-tal och fortsatte sedan bebyggas norrut längs Alsteråvägen, riksväg 34. I södra området, längs Kaggetorpsvägen som går rakt västerut från Alsteråvägen, finns också äldre bebyggelse från 1930-tal. Öster om Alsteråvägen finns ett större villaområde som byggdes ut på 1970-talet. I norra delen finns ett bostadsområde väster om Alsteråvägen som bebyggdes under 1980- och 1990-talet. Området består framförallt av villabebyggelse, men längst söderut finns ett område för service och verksamhet. Här ligger ICA, en pizzeria, brand- och ambulansstation och företagshotell för flera olika verksamheter.

Bilden ovan: Den gamla fanérfabriken vid Broholm. Bild till vänster högst upp: Vy över Ålems pizzeria och rv. 34. Bild i mitten: Nya Ica Nära som invigdes 2018. Bild nederst: Delar av Räddningstjänstens lokaler.

Området vid ICA har blivit en ny viktig kärna i Ålem. Människor i alla åldrar, samhällsklasser och skeden i livet behöver mat och matafärren är en lokal målpunkt som mer eller mindre alla i Ålem någon gång besöker. Denna målpunkt har därför potential att utvecklas till en samlande mötesplats för hela Ålem, även för dess omland (de tidigare definierade delarna 1-4). En platsbildning såsom ett torg är viktigt eftersom det är en officiell plats utan några kommersiella intressen. Här kan alla mötas på lika villkor som medborgare och individer, inte som kund, gäst eller fastighetsägare. På ett torg utövas demokratiska rättigheter såsom demonstrationer och visat missnöje. Men här kan man också samlas för att visa gemensam glädje elle sorg. Området vid ICA och kopplingarna hit är en viktig del av Ålem som helhet.

OMRÅDE 2 - Södra stationssamhället,

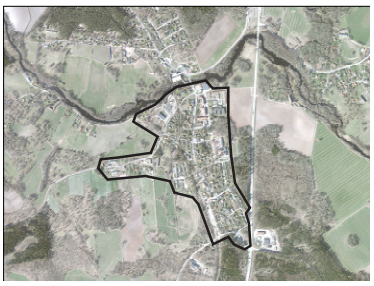

Område 2 är beläget i stationssamhället, och sträcker sig från Alsterån till korsningen E22/riksväg 34. Detta område är det ursprungliga stationssamhället som byggdes ut när järnvägen drogs längs åsen. Bebyggelsestrukturen i området har en tydlig riktning som går längs järnvägen och riksvägen. Längs riksväg 34 finns bebyggelse från 1920-40-tal. Öster om dessa byggnader finns ett bostadsområde som byggdes under 1950-60 talet. Byggnaderna kring stationshuset byggdes runt sekelskiftet 1900 och är kärnan i stationssamhället. Förutom stationshuset finns här även det gamla hotellet och banken bevarade. Den gamla busstationen, som numera förflyttats till E22, ligger i anslutning till det gamla stationshuset. Strax norr om detta område ligger det gamla kommunhuset i Ålem, som idag används som förskola.

Väster om järnvägen finns ett 1950-60-talsområde som sedan övergår till mer äldre lantlig bebyggelse. Ett bostadsrättsområde från 1990-talet ligger väster om järnvägen, strax norr om stationsbyggnaden. Längst norr mot Alsterån och ut mot E22, ligger ett större område med hyreshus och äldrebostäder.

Översta bilden: Ålems Sparbank. Bilden till vänster: Det gamla kommunhuset i Ålem, där förskolan Loket idag har sina lokaler. Bilden till höger: Den kulturhistoriskt värdefulla miljön kring banken, stationshuset och det gamla hotellet.

Stationsläget
Kärnan i södra stationssamhället är kring det gamla stationshuset, gamla hotellet och banken. Här växte Ålem stationssamhälle fram och järnvägen var en stor del i att bebyggelse och service i området utvecklades. Detta var den mest självklara mötesplatsen i Ålem stationssamhälle, och de tidstypiska byggnaderna står kvar än idag. Byggnaderna och miljön har ett stort kulturhistoriskt värde.

När tågstationen lades ner försvann en naturlig mötesplats. När sedan även busstationen, som låg i anslutning till stationsbyggnaden, flyttades ut till E22- Ristomta försvann den mesta av stationssamhällets kollektivtrafik och mötesplatsen suddades ut. Idag finns en enkel busshållplats kvar vid området.

Även om banken fortfarande har en betydande roll för området med många kunder i rörelse, kan ICAs nya placering riskera att ge en negativ utveckling av området.

Sannolikt blir det ett tågstopp i Ålem i framtiden. Det är något Region Kalmar, Kalmar Länstrafik och kommunen arbetar aktivt med att få igenom. Ett tågstopp skulle bli ett stort framsteg för pendlingstrafiken, framför allt till och från Kalmar, men också mot Linköping och vidare norrut i landet. Ett tågstopp i Ålem skulle minska restiden till Kalmar avsevärt, vilket skulle öka möjligheter för nya rörelsemönster för Ålemsborna.

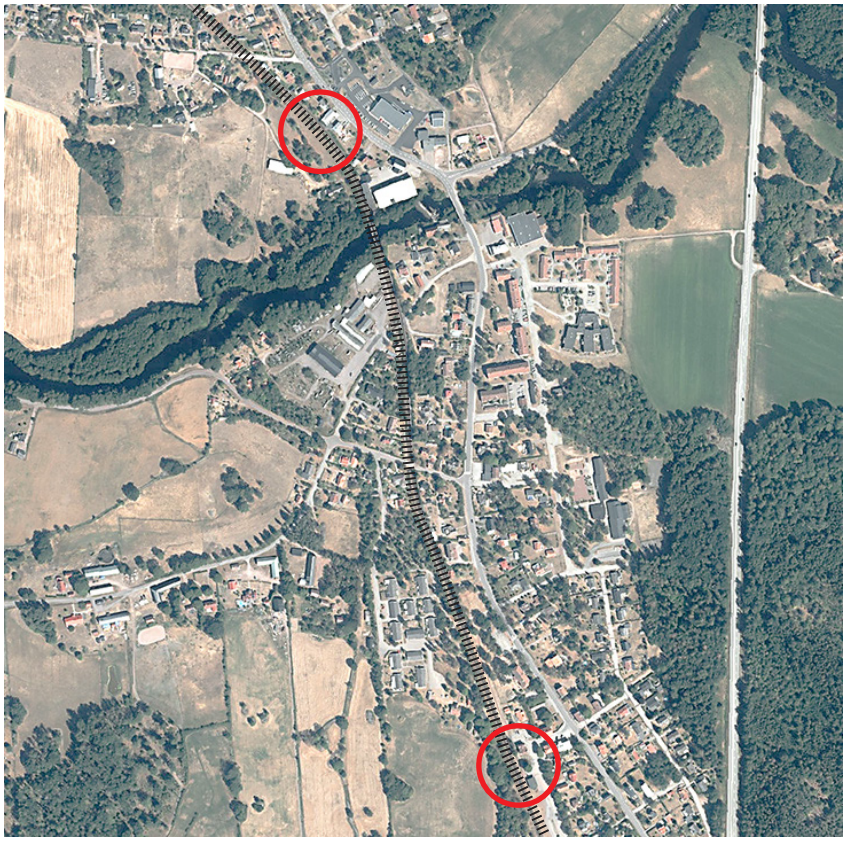

Under arbetet med ortsanalysen har arbetsgruppen och medborgarna vid dialogerna diskuterat frågan kring vart ett tågstopp skulle vara bäst lämpat i Ålem. Tidiga tankar i arbetet var att få till ett helt nytt tågstopp i nära anslutning till den nya ICA-butiken. Fördelar med att lägga ett stopp i norra delen är att det kopplar samman tåg- och busstrafiken på ett bättre sätt med dess närhet till busstationen. Dessutom skulle ett tågstopp här bidra till att stärka mötesplatsen vid ICA ännu mer. Nackdelen med att placera ett stopp här är att det kan vara svårt att få till ett stopp rent tekniskt. Exempelvis att spåret svänger i detta läge, och att det vid behov skulle vara svårt att få till ett dubbelspår. Det skulle också kunna innebära att området vid det nuvarande stationsläget riskerar släckas ut- vilket inte stärker flerkärnigheten i samhället. Fördelarna med att istället placera tågstoppet vid södra delen är att det finns utrymme, det finns befintliga ytor runt om stationsområdet som skulle kunna utvecklas samt att området kring stationshuset och banken skulle stärkas och få tillbaka sin naturliga mötesplats. Detta skulle ställa större krav på att lokal busstrafik ska gå via tågstationen för att enkelt kunna resa vidare från tåg via buss.

OMRÅDE 3 - Ålems Kyrkby

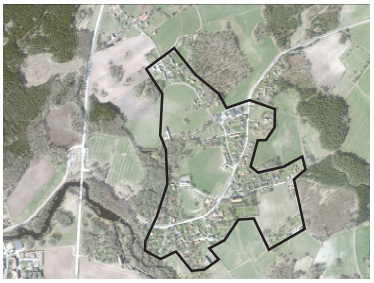

Område 3 är beläget i Ålems Kyrkby och omfattar samhället längs Häradsvägen och Solbergavägen. Den mesta av bebyggelsen i området fanns här redan på tidigt 1900-tal. Hela området andas historia med dess äldre bebyggelse, kyrkan och Skytteanska skolan. Fastigheterna här är generellt större än i stationssamhället och ligger utbrett i jordbrukslandskapet, och bidrar därmed till en lantligare karaktär än område 1 och 2.

Ålems Kyrka har historiskt haft en central roll i samhället och är fortfarande en central punkt för Ålem, men även för Blomstermåla och Timmernabben som tillhör församlingen. Miljöerna kring kyrkan, församlingshemmet och Skytteanska skolan har ett högt kulturhistoriskt värde och är en attraktiv miljö för många. Platsen utgör viktiga fysiska och mentala målpunkter för hela Ålem, där byggnaderna ligger placerade

Bilden ovan till vänster: Ålems Kyrka. Bilden ovan till höger: Skytteanska skolan i kyrkbyn, Bilden till vänster: Detalj från kyrkogården. Bilden till höger: Församlingshemmet.

med fin kontakt till vägen och varandra. Dock fungerar Häradsvägens utformning mellan platserna som en genomfart, och det finns ingen väl utvecklad platsbildning kopplad till byggnaderna. Miljön är prioriterad för bilisterna.

OMRÅDE 4 - Omlandet

Område 4 har vi beskrivit som omlandet. Ålem är präglat av jord- och skogsbruksverksamhet, och har många kringliggande byar, bland annat Norra och Södra Bäckebo, Rävemåla, Häggemåla, Hedersrum, Strömsrum, Patamalm och Korpemåla. Ålem är en självklar mötespunkt för de kringliggande byarna, och förr åkte människorna in till stationssamhället för att uträtta sina ärenden eller till Ålems Kyrkby för ett besök i kyrkan. Även idag utgör Ålem en central mötesplats för de kringliggande byarna, då många nyttjar den offentliga service som samhället erbjuder i form av bland annat butiker, bank, skolor och förskolor.

Kartan nedanför visar utbredningen av ladugårdar eller större ekonomibyggnader i cenrala delarna av Ålem. Mängden av dessa byggnader vittnar om hur nära omlandet med dess jordbrukskultur finns inpå samhället.

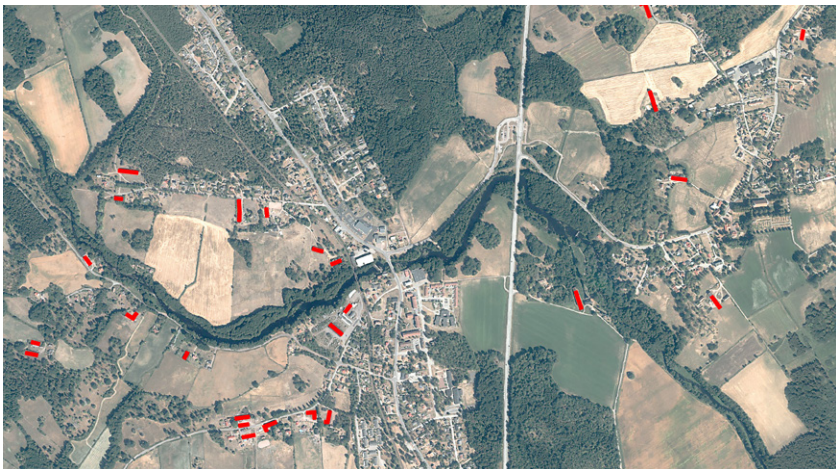

MITT ÅLEM

BESKRIVNING AV MEDBORGARDIALOG

Ortsanalysen för Ålem grundar sig dels på analyser av platsen och den fysiska strukturen, men också till stor del på medborgardialog. Att skapa en bra medborgardialog med Ålemsborna har varit en viktig uppgift i ortsanalysarbetet, framförallt som kunskapskälla. Tre större öppna möten för allmänheten har genomförts i Ålems församlingshem som del i dialogen: den 2 maj 2018, 7 november 2018 och ett avslutande möte med presentation av förslaget den 27 mars 2019. För att få så stor bredd på kunskapsunderlaget som möjligt har tre olika tillvägagångssätt i dialogen används: enkäter, workshops och intervjuer. Fokus har varit att använda olika typer av tillvägagångssätt med människor som har olika bakgrund, ålder och kön. Kunskapsunderlaget från invånarna har sedan legat till grund för de analyser och slutsatser som dragits i arbetet, och som sedan resulterat i de strategier som tagits fram.

Medborgardialog 1, 2 maj 2018
Det första mötet hölls den 2 maj 2018 i Ålem församlingshem. Mötet inleddes av kommunalråd Anders Johansson (C) som hälsade välkomna och inledde mötet. Därefter tog arbetsgruppen över och berättade om vad en ortsanalys är, och syftet med att ta fram en sådan. Arbetsgruppen berättade även om globala trender, vilka framgångsfaktorer det finns för en attraktiv livsmiljö samt en kort beskrivning av historien bakom ortsnamnet Ålem.

Bilder från första medborgardialogsmötet, den 2 maj 2018.

Bild från gruppövningen vid kartan, från workshop den 2 maj 2018.

Därefter fick invånarna möjlighet att vara med i dialogen, som inleddes individuellt med en enkät och en stämningsövning som sedan gick över till en gruppövning. Här fick invånarna i mindre grupper om cirka åtta personer studera kartan över Ålem och lämna synpunkter och förslag genom att fritt rita och skissa på kartan. Dialogen avslutades med en individuell enkätövning.

Medborgardialog 2, 7 november 2018
Den 7 november 2018 hölls ett nytt möte i dialogen, även det i församlingshemmet i Ålem. Mötet hölls av arbetsgruppen och började med en snabb resume av förra mötet. Därefter redovisades resultaten från övningarna som hölls på första mötet i maj. För att ge invånarna ytterligare kunskapsunderlag och input gavs också en presentation om hur människor upplever en plats, och vilka platser som anses vara trivsamma. Här beskrevs de *8 karaktärerna*[15], som forskning visar är:

- Centrum/Festen
- Det avskilda
- Kulturen
- Det vilda
- Det artrika
- Rymd för tanke och vedervickelse
- Lustgården
- Allmänningen

---

15) Grahn, P (2005).

Dialogen fortsatte sedan med en idéverkstad, en gruppövning där invånarna återigen fick möjlighet att lämna sina synpunkter. På mötet som hölls i maj låg fokus på att generellt samla in synpunkter på hur invånarna upplever Ålem idag, vilka platser som är vackra, vilka viktiga kopplingar eller promenadstigar det finns, vilka miljöer som känns trygga/otrygga osv. Utifrån resultaten från den övningen valdes fyra områden ut i Ålem som låg till grund för idéverkstaden under detta möte. Grupper om 6-8 personer arbetade tillsammans med varsitt område, där fokus nu låg på hur dessa platser kan utvecklas och förbättras. Grupperna fick varsin "verktygslåda" innehållandes exempelvis kartong, snören, paljetter, flirtkulor, trästickor. Med hjälp av dessa tillbehör kunde grupperna vara kreativa och skapa egna tolkningar av uppgiften. Avslutningsvis presenterade de för varandra och diskussionerna som funnits i de mindre grupperna kunde nu lyftas till en bredare dialog mellan de olika grupperna.

Bilder från workshopen som hölls vid det andra medborgardialogmötet, den 7 november 2018.

Utöver de workshops som genomförts under dessa möten, anordnades även en workshop den 6 november 2018 med eleverna i årskurs 6 på Alsteråskolan. Här delades eleverna in i grupper om fyra personer och fick därefter en likadan verktygslåda som användes under de öppna mötena, för att med egen kreativitet skapa möjligheter och förbättringar på kartan.

Kartövning i grupp under workshop som hölls i Alsteråskolans årskurs 6 den 6 november 2018.

ENKÄTER

Under första mötet gjordes två olika enkätundersökningar. I den första stämningsövningen skulle deltagarna svara på fem frågor:

- Nämn en trivsam plats i Ålem
- Vad behöver du för att trivas i Ålem?
- Vad skulle du sakna om du flyttade från Ålem?
- Välj en plats med förbättringspotential
- Beskriv Ålem med 5 ord.

SWOT-analysen (Strength, Weaknesses, Opportunities och Threaths) gjordes också individuellt där deltagarna fick svara på vilka styrkor, svagheter, möjligheter och hot som finns i Ålem. Totalt har ungefär 60 enkäter besvarats.

På nästa uppslag *(sid 50-51)* redovisas resultatet från enkätövningarna. Ju större text som visas, desto högre svarsfrekvens fick vi från medborgarna.

RESULTAT AV KARTÖVNING

Workshoparna har lett fram till att mängder av synpunkter från medborgarna samlats in. Synpunkter som framkommit som rör Ålem som helhet, utöver de synpunkter som presenteras på kartan *(sid. 52-53)* är: fler ställplatser för husbil och husvagn, fler tomter, villor och lägenheter, fiber till hela samhället, ny förskola med plats för fler, bättre skyltning till och i rekreationsstråk, och bättre info på hemsidan.

Viktiga landmärken för Ålem har, utifrån workshopen, identifierats som: Ån med Broholm, Kvarnhuset i Brotorp, Stationshuset, Torsrum, Alsterån, Skytteanska skolan, Ålem kyrka, Strömsrum, Pataholm och Saltor.

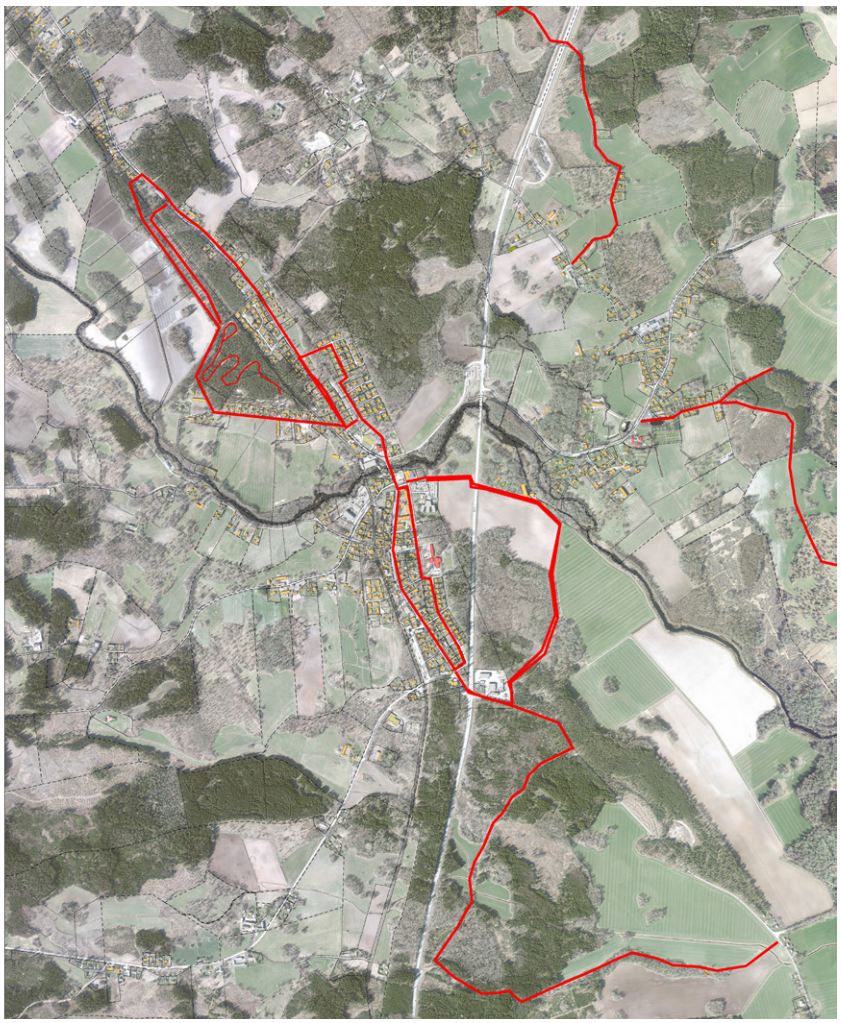

Resultatet från medborgarnas utritade promenadstråk. Kartan visar en sammanfattning av alla gruppers utritade promenadstråk.

RESULTAT ENKÄTUNDERSÖKNING

Nämn en trivsam plats i Ålem!

BADPLATSEN SKANSEN
SKYTTEANSKA SKOLAN SALTOR
ALSTERÅN
BRON ÖVER ALSTERÅN PATAHOLM JUTEHAGEN
STRÖMSRUM
KYRKBYN TORSRUM
ÅVALLSVÄGEN HEDERSRUM SKOGEN

Vad behöver du för att trivas i Ålem?

GODA GRANNAR
LUGN OCH RO NATUR
GODA KOMMUNIKATIONER
BRA SERVICE
GEMENSKAP
BRA BOENDE TRYGGHET
FAMILJ OCH VÄNNER

Vad skulle du sakna om du flyttade?

NATUREN MITT HEM SKOGEN
MÄNNISKORNA
NÄRHETEN LUGNET
GEMENSKAPEN ALLT
ALSTERÅN

Välj en plats med förbättringspotential!

BUSSHÅLLPLATSEN E22
ALSTERÅN KORSNINGEN VID
SKANSEN BRANDSTATIONEN
MOTIONSSLINGAN SOLGÅRDEN
UT/INFART E22
GAMLA STATIONSOMRÅDET

Beskriv Ålem med fem ord!

LUGNT
BRA SERVICE
NATURNÄRA
GEMENSKAP
TRIVSAMT

RESULTAT SWOT-ANALYS

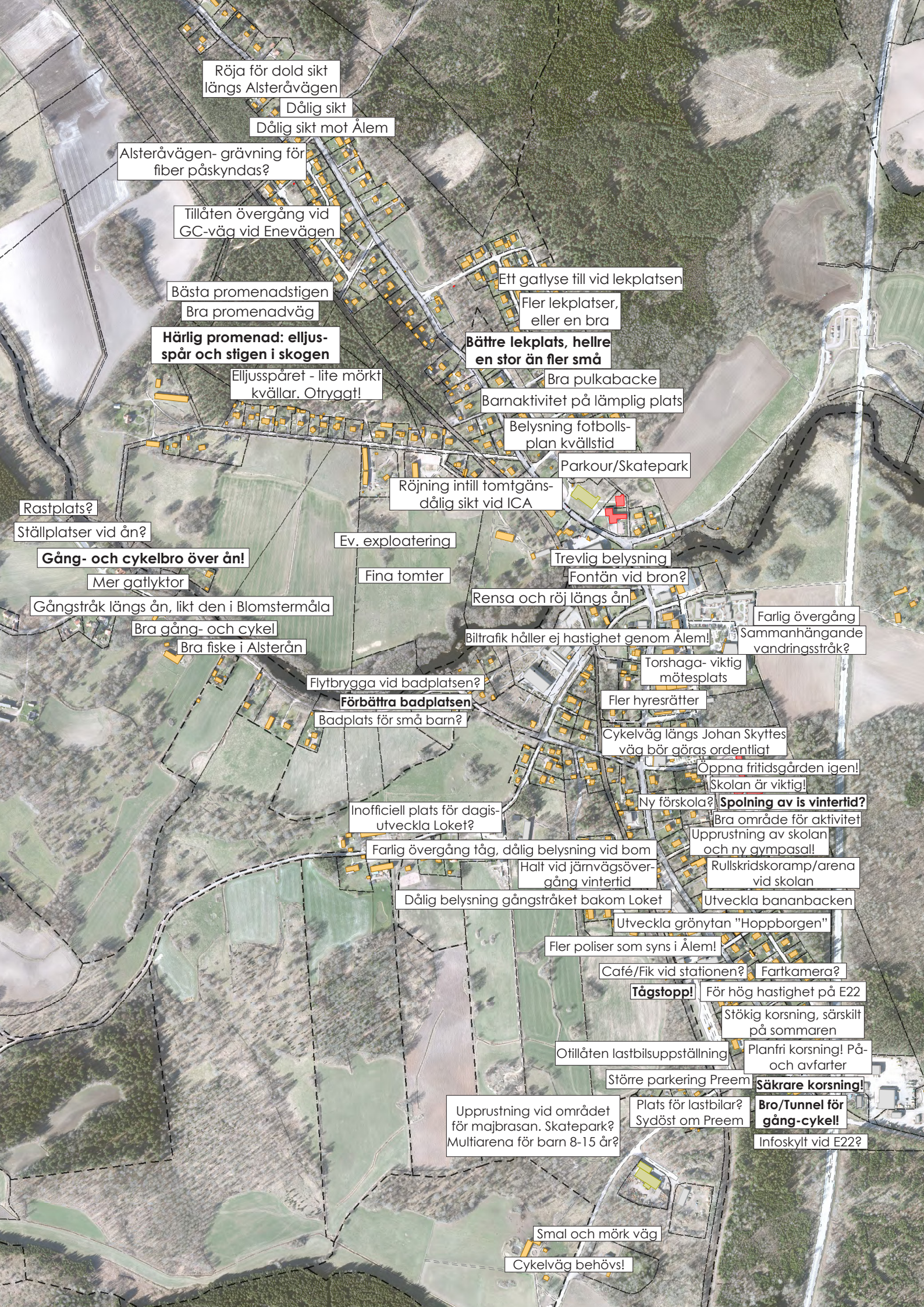
Röja för dold sikt längs Alsteråvägen
Dålig sikt
Dålig sikt mot Ålem
Alsteråvägen- grävning för fiber påskyndas?
Tillåten övergång vid GC-väg vid Enevägen
Ett gatlyse till vid lekplatsen
Bästa promenadstigen
Bra promenadväg
Fler lekplatser, eller en bra
Härlig promenad: elljus-spår och stigen i skogen
Bättre lekplats, hellre en stor än fler små
Elljusspåret - lite mörkt kvällar. Otryggt!
Bra pulkabacke
Barnaktivitet på lämplig plats
Belysning fotbolls-plan kvällstid
Parkour/Skatepark
Röjning intill tomtgäns-dålig sikt vid ICA
Rastplats?
Ställplatser vid ån?
Ev. exploatering
Gång- och cykelbro över ån!
Trevlig belysning
Mer gatlyktor
Fina tomter
Fontän vid bron?
Gångstråk längs ån, likt den i Blomstermåla
Rensa och röj längs ån
Farlig övergång
Bra gång- och cykel
Sammanhängande vandringsstråk?
Biltrafik håller ej hastighet genom Ålem!
Bra fiske i Alsterån
Torshaga- viktig mötesplats
Flytbrygga vid badplatsen?
Förbättra badplatsen
Fler hyresrätter
Badplats för små barn?
Cykelväg längs Johan Skyttes väg bör göras ordentligt
Öppna fritidsgården igen!
Skolan är viktig!
Ny förskola?
Spolning av is vintertid?
Inofficiell plats för dagis-utveckla Loket?
Bra område för aktivitet
Upprustning av skolan och ny gympasal!
Farlig övergång tåg, dålig belysning vid bom
Halt vid järnvägsöver-gång vintertid
Rullskridskoramp/arena vid skolan
Dålig belysning gångstråket bakom Loket
Utveckla bananbacken
Utveckla grönytan "Hoppborgen"
Fler poliser som syns i Ålem!
Café/Fik vid stationen?
Fartkamera?
Tågstopp!
För hög hastighet på E22
Stökig korsning, särskilt på sommaren
Otillåten lastbilsuppställning
Planfri korsning! På- och avfarter
Större parkering Preem
Säkrare korsning!
Upprustning vid området för majbrasan. Skatepark? Multiarena för barn 8-15 år?
Plats för lastbilar? Sydöst om Preem
Bro/Tunnel för gång-cykel!
Infoskylt vid E22?
Smal och mörk väg
Cykelväg behövs!

RESULTAT AV KARTÖVNING

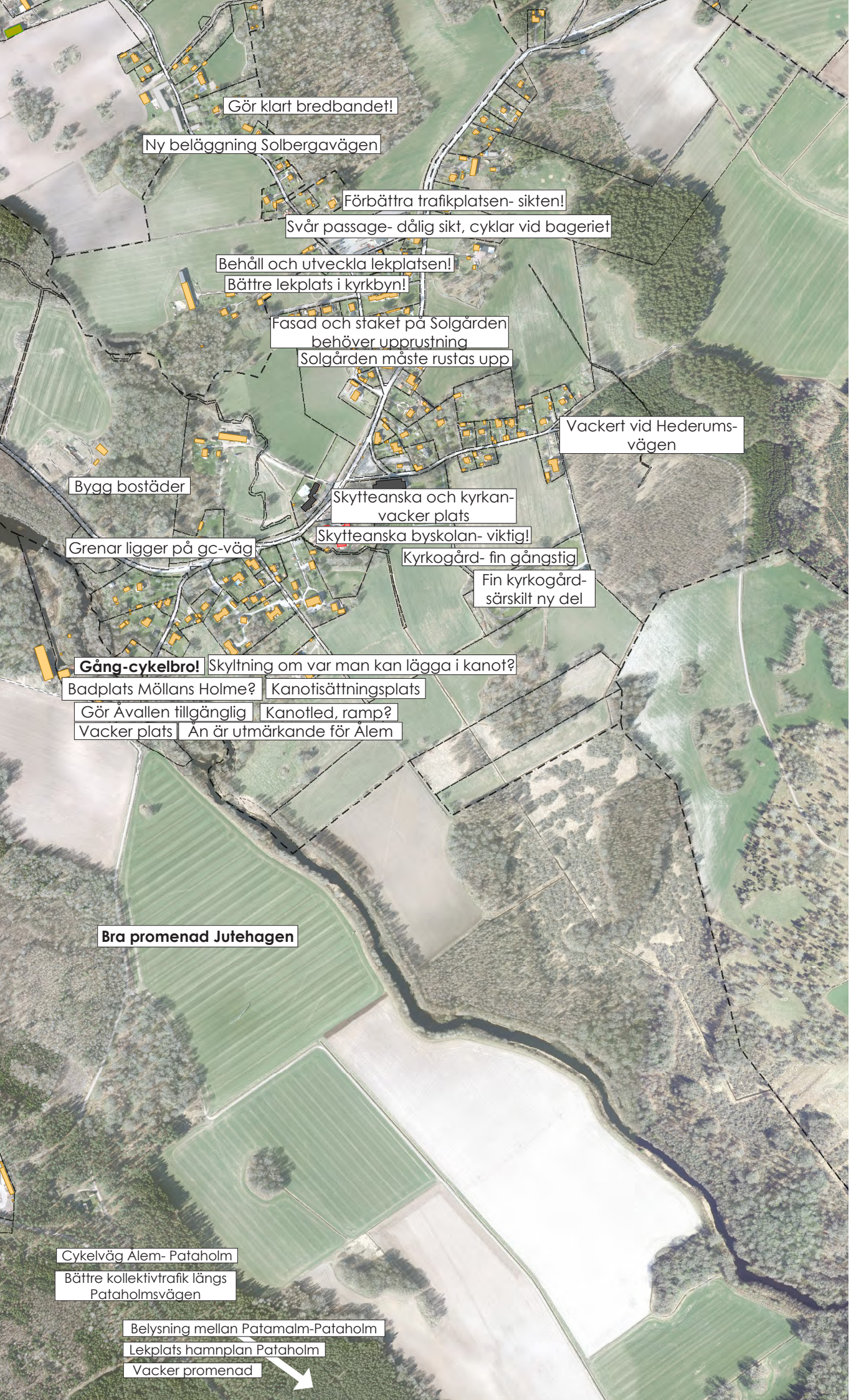

Synpunkter Broholm - Ristomta

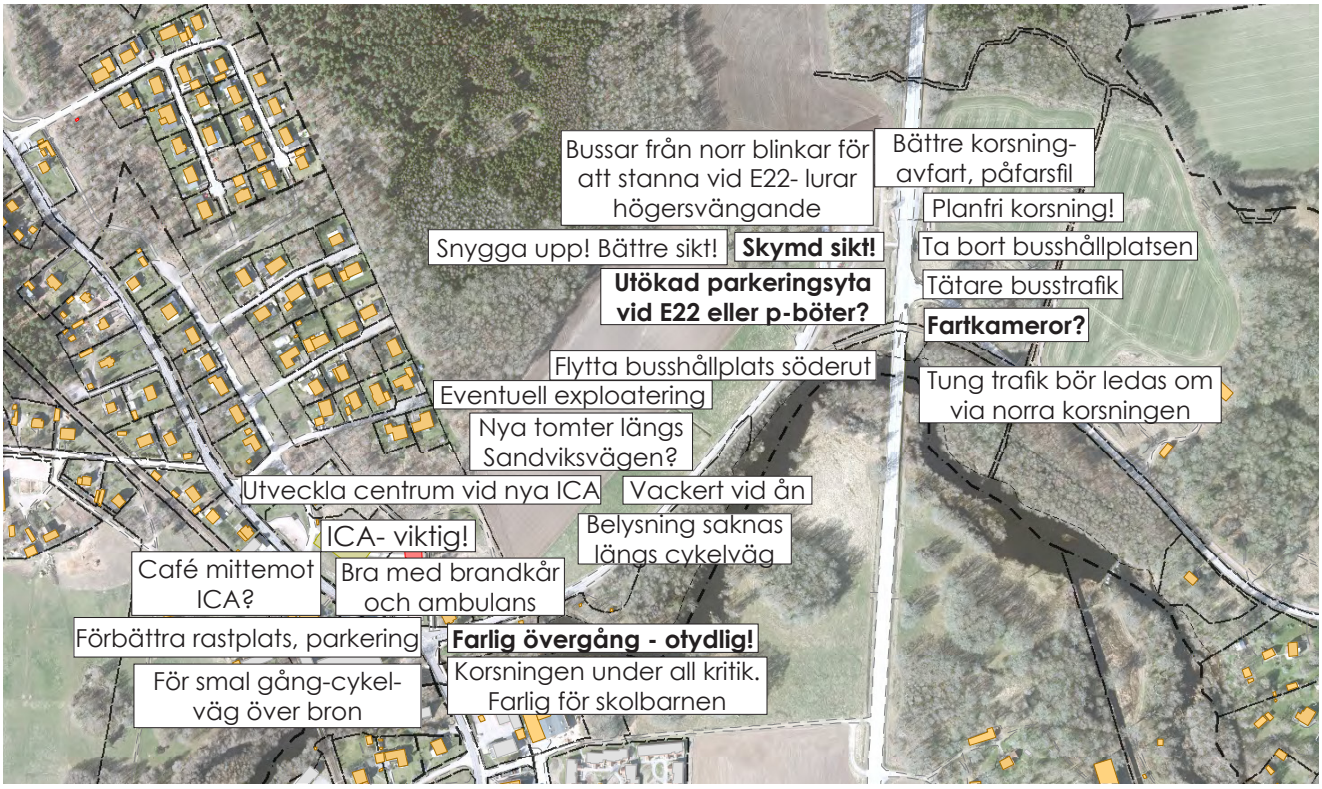

Synpunkter Stationsområdet

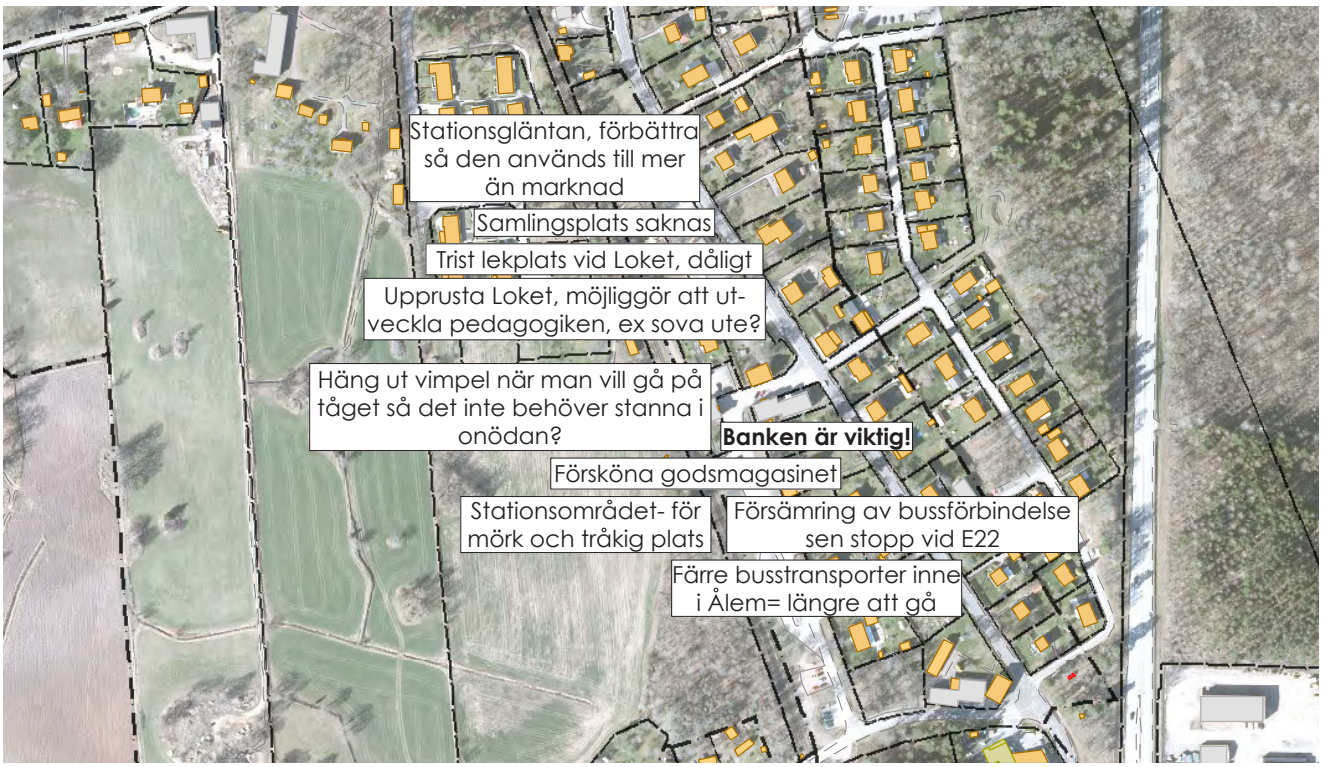

INTERVJUER

För att kunna gå in mer detaljerat på livsmiljön i Ålem, och hur invånarna upplever orten har även djupintervjuer genomförts under 2018. Intervjuerna tillsammans med enkätsvaren och resultaten från de olika workshoparna har gett ett starkt kunskapsunderlag till arbetsgruppen, för vidare analys av Ålem.

Inledningsvis gjordes ett antal djupintervjuer med nyckelpersoner i Ålem, bland annat kommunalråd, oppositionsråd, näringslivsutvecklare i kommunen, rektor för förskolan och skolorna i Ålem, styrelsemedlem i Ålem Hembygdsförening och VD för Ålems Sparbank och markägare. Utöver dessa har även boende i Ålem intervjuats. Urvalet har baserats på en jämn fördelning av bakgrund, kön och ålder för att få ett så brett underlag som möjligt. Åldersspannet har varit mellan 12 och 82 år. Intervjuerna har hållits öppna och diskuterats beroende på vem personen som intervjuats är, vad den gör och vilken roll för samhället den har. Sammanlagt har ungefär 20 djupintervjuer hållts, de flesta utfördes i vecka 22, 2018.

Gruppintervju med ungdomarna.

För att få ett bredare underlag gällande barn- och ungdomsperspektivet genomfördes en gruppintervju med fem sjätteklassare. Här ställdes konkreta frågor kring känslor och tankar om Ålem som ort och livsmiljö, som de fick besvara individuellt och sedan diskutera i gruppen.

ANALYS AV INTERVJUER

I intervjuerna framkom att Ålem är präglat av sin historia som centralort för ett välmående jord- och skogsbrukssamhälle och detta finns kvar i ortens själ. Men näringslivsutvecklingen har gått mot småföretag och serviceyrken istället. Flera av intervjudeltagarna beskrev Ålem som en plats som består av två eller ibland tre delar; stationssamhället, kyrkbyn och omlandet. Ålemsborna är stolta över Skytteanska skolan och Ålems Sparbank. Vidare uppskattas ICA, kyrkan, järnhandeln och blomsteraffären mycket.

Ålem är en bra plats att växa upp på enligt samtliga intervjudeltagare. Både vuxna och barn som intervjuades uttryckte hur lugnt det är i Ålem och att det därför är en barnvänlig plats. Många påtalade också att skolorna är väldigt bra. De som bott i Ålem sedan barnsben och som är vuxna idag har en väldigt positiv bild av sin uppväxt i Ålem och nämner att det fanns stor frihet och möjlighet till många aktiva och sociala sysselsättningar. Friheten finns kvar, liksom det aktiva och sociala men de sistnämnda två upplevs inte vara lika starka idag. Detta kan enligt intervjudeltagare bero på att det saknas naturliga mötesplatser, särskilt

för de unga, som bidrar till engagemang och socialt liv. I intervjuerna framgick det att ICA och kyrkan är de befintliga mötesplatserna som är av störst betydelse. Intervjudeltagarna uttryckte stor uppskattning för ICA och att det mesta man behöver finns där.

Engagemanget i Ålem framställdes som ganska svagt, men att kyrkan och församlingen har en stark gemenskap. Intervjudeltagare påtalade att allmänt tillgängliga lokaler saknas på orten, både sådana som kan fungera som samlingsplats vid tillställningar men också för de som vill starta upp nya verksamheter. Föreningsengagemang finns bland ålemsborna, men det märks enligt intervjupersonerna inte, eftersom föreningslivet bedrivs på andra närliggande orter. Denna bild bekräftas också av kommunens föreningskonsulent Oscar Ekstam. Läs mer under rubriken *Ålem och dess föreningsliv.*

En genomgående inställning hos intervjudeltagarna är Alsteråns betydelse och potential. Orten har växt fram kring den vackra ån och den ses som en viktig tillgång. Många nämner aktiviteter med stark koppling till ån, såsom paddling, bad och i viss mån fiske, som betydelsefulla inslag i livet på orten. Med den potential som ån har kan den utvecklas till att bli ett attraktivt besöksmål för turister. I samband med ån nämns dock att den är relativt otillgänglig och att det saknas cirkulära promenadstråk. Detta är något som enligt intervjupersonerna bör åtgärdas genom att stråken kopplas ihop exempelvis genom ytterligare någon bro över ån. Idag är känslan att de tvingas gå tillbaka samma väg när man är ute och promenerar, eftersom det saknas möjlighet att ta sig över de barriärer som finns.

En problematik med tillgänglighet finns generellt i Ålem, där många av intervjudeltagarna även lyfter fram väg 34 och i synnerhet E22 som barriärer på orten. E22 upplevs farlig att korsa, både till fots och som bilburen. Det är framför allt korsningen och trafiksituationen vid Preem som påtalas. Även om E22 upplevs som farlig och att något bör göras åt korsningen vid Preem, lyfter flera av intervjudeltagarna samtidigt fram det positiva med vägen; E22 bidrar till goda kommunikationsmöjligheter och förenklar att ta sig till och från Ålem för både vuxna och barn. Vuxna har lätt att pendla till arbete och barn har möjlighet att nå skola och aktiviteter på andra orter via busslinjen som går längs E22.

Flera av intervjudelatagarna uttryckte att det är svårt att leva och bo i Ålem utan bil. Detta upplevs generellt inte som ett problem för de som är bilföra, men det finns en oro för att de som inte har möjlighet

att köra själva, exempelvis barn eller de som av olika anledningar inte längre kan eller vill köra bil, är begränsade och att det bör göras något åt detta. Många nämner ett framtida tågstopp i Ålem som ett positivt och nödvändigt inslag som skulle bidra till positiv utveckling. En tidsmässigt mer närliggande åtgärd är att låta bussarna gå in i själva orten, istället för att passera utanför längs med E22. Att komplettera med busshållplatser inne i orten vore enligt personer som intervjuats, bättre för barnen ur säkerhetssynpunkt samt att det skulle innebära kortare sträcka att gå för de som har svårt för det. På grund av den bristande tillgängligheten har kyrkan införskaffat en egen buss som körs ideellt för att hämta församlingsbor till kyrkans evenemang. Bussturerna har aldrig varit utan passagerare, så det är tydligt att behovet finns.

Flera av intervjudeltagarna uttryckte sig positivt om öppenheten i Ålem och poängterade värdet i att alla känner alla, att de alltid känner sig välkommen på orten. Samtidigt menade några intervjudeltagare att det är svårt att lära känna varandra i Ålem, att det kan vara en fördel att vara född på orten eller ha stark anknytning till den för att inkluderas. Man lyfte fram att Ålem är konservativt, vilket till stor del ses som positivt eftersom det är ett tryggt och välfungerande samhälle, samtidigt som några intervjudeltagare påtalade att det finns få intryck utifrån, t.ex. genom invandring och från andra kulturer. I samband med frågan om invandring och inflyttning generellt till orten nämndes att bostadsbeståndet inte är tillräckligt och att fler och bättre tomter för småhus behövs. Några av intervjudeltagarna nämnde att även flerbostadshus behövs, medan andra uttryckte motstånd till det eftersom det inte passar in.

Sammanfattningsvis verkar intervjudeltagarna ha en övergripande positiv bild av Ålem och det finns en stolthet hos ålemsborna över den egna bostadsorten. Även om det framkommit önskan om ökat engagemang på orten så finns det tillräckligt med engagemang för att det i intervjuerna ska ha framkommit många konkreta och tydliga önskemål och förslag på hur Ålem kan utvecklas och dra nytta av de styrkor och möjligheter som finns.

SLUTSATSER

ANALYS AV ÅLEM

Det kunskapsunderlag som har analyserats i ortsanalysen grundar sig i de globala trenderna, grundläggande fakta och historia om samhället, medborgardialoger samt vår registrering av samhällets fysiska förutsättningar och struktur.

Analysen visar att Ålem utgör en flerimensionell och anrik livsmiljö. Ålems flerdimensionella sida visar sig dels i den fysiska strukturen, som består av många olika delar, en flerkärnighet. Den visar sig också i att Ålemsborna är vana vid att röra på sig och ta sig till andra samhällen eller platser för att till exempel gå i skola, ägna sig åt fritidssysselsättningar eller arbete. Samhället har en anrik livsmiljö. Den visar sig i samhällets historiska bakgrund där Ålem vuxit fram från Pataholm och Strömsrum med en stark jordbruksidentitet som fortfarande finns närvarande i samhället. Medborgardialogen har även visat på att Ålemsborna känner en trygghet och ett lugn över samhället där de ofta känner sig nöjda överlag med sin nuvarande livsmiljö.

Ålem har en flerkärnighet med olika delar som är viktiga för att kunna fungera tillsammans. I och med förflyttningen av ICA, och dessutom förflyttningen av busstationen från det gamla stationsläget till E22, har denna flerkärnighet ändrats något. En lösning för att stärka Ålem som helhet skulle kunna vara att skapa *ett* centrum med en mötesplats för hela samhället. Nackdelen med ett centrum är dock att det riskerar att konkurrera med övriga delar i Ålem. Under arbetets gång har arbetsgruppen kommit fram till att hela samhället skulle tjäna på att samtliga kärnor stärks, och att ett nytt centrum vid ICA kan komplettera flerkärnigheten. För att få en positiv utveckling av samhället som helhet, med en mer attraktiv livsmiljö behöver flerkärnigheten förstärkas- och därmed stärka de olika delarna i Ålem.

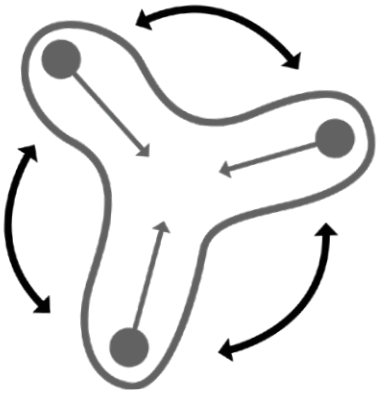

Illustrationen till vänster visar en stiliserad grafisk form av Ålems olika delar. Kyrkbyn har kyrkan och Skytteanska skolan som starka mötesplatser. I södra stationssamhället finns det gamla stationsläget med bank och diverse service, och i norra finns ett nytt förskjutet centrum och rekreationsområden. Illustrationen visar vikten av att varje del i Ålem får fortsätta utvecklas, men även att kopplingarna mellan delarna ska fungera bra och att en ny central mötesplats kan komplettera styrkan i Ålems flerkärnighet.

Ålems infrastrukturnära läge har visat sig vara en påtaglig dimension av att leva och bo i Ålem, på gott och ont. Många Ålemsbor ser flera fördelar med att bo i ett så infrastrukturnära läge, framförallt då de

känner sig som en del i ett större sammanhang, det är enkelt att ta sig till olika platser och att många människor passerar samhället. Det finns också stora brister, som att flera platser i samhället har bristfälliga passager över trafikerade vägar. Inte minst har den olycksdrabbade korsningen vid Preem-macken påtalats. En annan brist som Ålemsborna pekat på är att tåget som går genom samhället inte stannar här. Ett nytt tågstopp behövs i samhället, dels för att kunna nyttja kollektivtrafiken bättre och öppna möjligheter för nya rörelsemönster, men också för att stärka platsen vid det gamla stationen och skapa nya mötesplatser i Ålem. Den befintliga infrastruktur som finns behöver stärkas och nyttja dess fördelar.

Den dynamiska livsmiljön i Ålem, med människor som är vana vid ett mer regionalt rörelsemönster kan ses som ett bevis på att de trivs med att ha Ålem som sin bostadsort, men som söker sig till andra samhällen för skola, arbete och fritidssysselsättningar. En trend är att många människor flyttar till städer där utbud finns. Ålem har en del jobbutbud, framförallt inom service och jordbruk, men industrisamhället som fanns förr har försvunnit. För att få en positiv utveckling av livsmiljön där Ålemsborna kan nyttja sin potential i sina rörelsemönster behöver attraktiva och hållbara kollektivtrafikförbindelser stärkas.

Alsterån är en stor anledning till Ålems ursprung och framväxt, och är karaktäristisk för samhället. Medborgardialogen visar att Ålemsborna värdesätter Alsterån högt, dels på ett visuellt sätt med vackra vyer, men även på ett rekreativt sätt där ån är en trivsam plats med ett rikt friluftsliv som ger möjlighet till paddling, bad och fiske. Trots att ån fungerar som en slags livsnerv utgör den också en barriär till stor del, där den hämmar människors rörelse i samhället. Medborgardialogen har visat att väldigt många pekat på platser längs ån som de anser vara viktiga att kunna korsa ån på, för att citat "slippa vända vart man än går". Även rörelsemönstren som kom fram under workshoparna, där promenadstråken är utritade, visar på att Ålemsborna inte rör sig cirkulärt utan linjärt i samhället. För att livsmiljön kring Alsterån och rekreativa rörelsemönster ska ha en positiv utveckling bör upplevelsen av ån stärkas.

Kartan nedan till vänster visar resultatet från de utritade promenadstråken som Ålemborna använder. Det är ett tydligt resultat på hur rörelserna i samhället är begränsade och att det går i en linjär riktning oftast på en sida av Alsterån. Vill de gå mer cirkulärt behöver de passera E22 utan säker passage. Kartan nedan till höger visar en enkel illustration där den helröda linjen symboliserar Ålembornas nuvarande rörelsemönster, medan den streckade linjen skulle kunna bli ett kompletterande rörelsemönster för att få till en mer cirukulär rörelse i samhället. Därför blir det viktigt att kunna bryta de fysiska barriärer och hinder som finns i samhället.

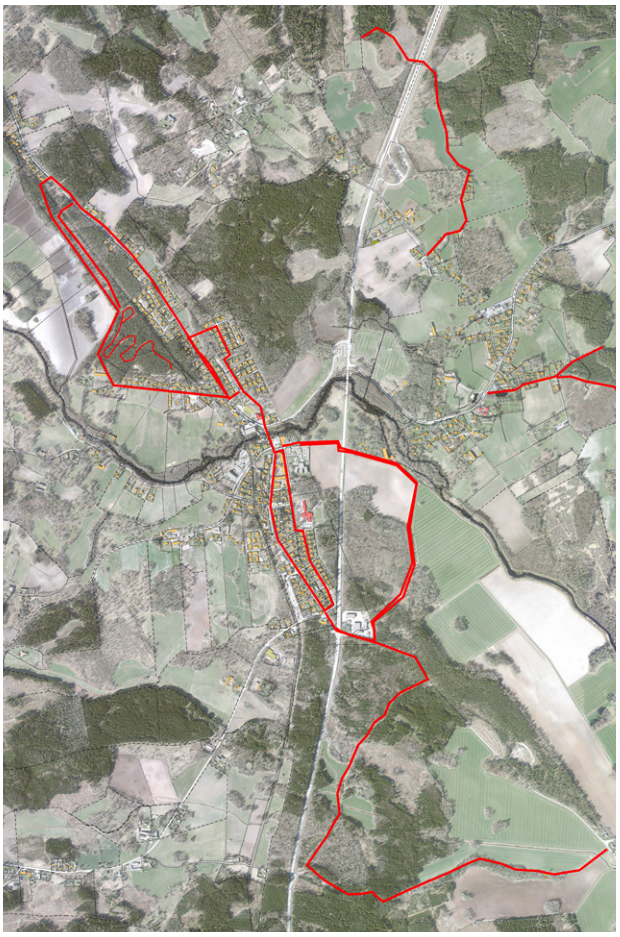

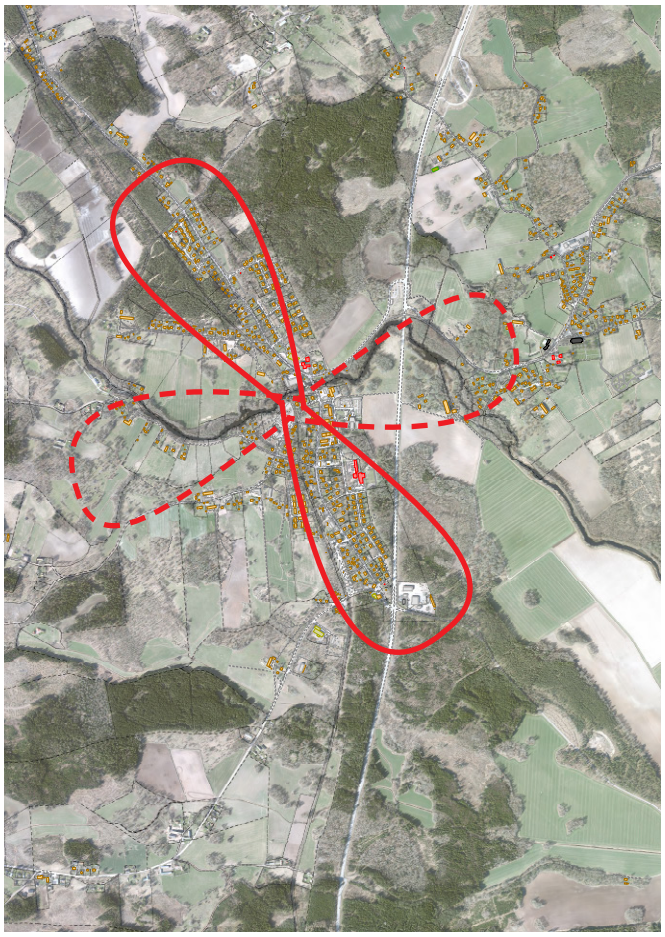

Till vänster: Ålemsbornas redovisade promenadstråk. Till höger: Illustration som visar på hur tillkommande gångstigar kan knyta ihop Ålems samhälle på ett strategiskt sätt med mer cirkulära rörelser i samhället.

STRATEGIER

Strategierna syftar till att vara ledstjärnor i all utveckling av Ålem som har med den fysiska livsmiljön att göra. Den handlingsplan som kopplats till strategierna föreslås genomföras för att uppnå strategiernas syften. Men tanken är också att andra tänkta insatser ska kunna ställas mot strategierna för att mäta om de kan bidra till de övergripande målen för Ålems utveckling. De 3 huvudsakliga strategierna har pekats ut som de mest utslagsgivande och som har chans att ge flera synergieffekter för Ålems utveckling.

1. NYTTJA ÅLEMS FLERKÄRNIGHET

Att Ålem har vuxit fram ur flera kärnor istället för en gör att samhället består av delar med olika karaktär. Det är en intressant struktur som ska tas tillvara. Genom att stärka varje kärna utifrån de lokala förutsättningarna kan variationen mellan dem förstärkas och bidra till en differentierad och attraktiv livsmiljö.

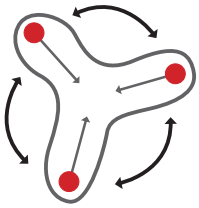

2. STÄRK KOPPLING-ARNA MELLAN ÅLEMS DELAR

För att nyttja potentialen i Ålems flerkärnighet behöver kopplingarna mellan kärnorna stärkas. Om Ålemsborna lätt kan röra sig till fots och med cykel lokalt mellan delarna på sin egen boplats, ökar känslan av rörelsefrihet, närhet och av att bo i ett mångfacetterat samhälle.

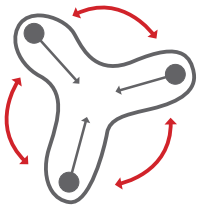

3. NYTTJA ÅLEMS INFRASTRUKTURNÄRA LÄGE

Ett sätt att stärka kopplingarna mellan Ålems kärnor är att dra nytta av all den infrastruktur som genomkorsar Ålem som helhet. Genom att bryta ner barriärer och omvandla dem till kopplingar kan infrastrukturen vändas till något positivt och en möjlighet.

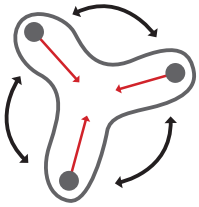

HANDLINGSPLAN

1. NYTTJA ÅLEMS FLERKÄRNIGHET

Stärk varje kärna utifrån dess lokala förutsättningar och unika karaktärer för att stärka upplevelsen av flerkärnighet, variation och mångfald i livsmiljön.

a. Platsen vid ICA

Utveckla och stärk området kring ICA till att bli en gemensam och naturlig samlingsplats för hela Ålem. Tillför en torgyta, en scen och sittplatser, gärna i solen. Förstärk kärnan med ytterligare gemensamma målpunkter, såsom en storlekplats, med närhet och visuell kontakt till ICA. Testa möjligheten för att på sikt tillföra bostäder på platsen, samt stopp för lokala busslinjer.

En enkel illustration som visar potentiella lösningar för att få en mer sammanhållen och genomtänkt mötesplats vid ICA. Ett större grönstråk norr om ICA som kopplas samman till gång- och cykelväg bidrar till mer grönska och ett mer sammanhållet rekreationsstråk. Även ett lekstråk från ICA norrut längs grönstråket kan uppmuntra till mer liv i området. Fler bostäder skulle kunna byggas för att rama in området ytterligare och få en inofficiell övervakning av de offentliga ytorna. En torgyta framför ICA bjuder in till möten på ett nytt sätt.

b. Järnvägsstationen

Sannolikt kommer det i en relativt nära framtid bli ett tågstopp i Ålem. Detta är en chans som inte kan underskattas och som ska nyttjas. Området kring stationen bör utvecklas genom att omvandla de stora tomma asfaltsytorna. Möjligheten till att bygga stationsnära bostäder bör undersökas, eller så kan ytorna omvandlas till ett grönområde likt en stationspark. Plats för anslutningsbussar måste kombineras med tillkommande funktioner, men ett hållplatsläge räcker sannolikt (exempelvis har Lund C endast ett hållplatsläge i varje riktning för lokalbussar). Redan idag utgör den tidstypiska och kulturhistoriskt

värdefulla bebyggelsen kring stationsläget, med stationshuset, banken och det gamla hotellet, en värdefull miljö. Den bör bevaras och kan därför med fördel skyddas i en detaljplan. Banken är fortsatt en viktig målpunkt i området. Stationshuset kan gärna utvecklas med ett innehåll som samlingslokal vilket saknas i Ålem idag, caféliknande verksamhet och/eller väntsal. Befintliga byggnader i området bör rustas upp, som exempelvis godsmagasinet, och förskönas för att stärka den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

c. Kyrkbyn

Kyrkan, församlingshemmet och Skytteanska skolan utgör redan i dag en attraktiv miljö. Men utomhusmiljön erbjuder inte någon särskild möjlighet att stanna upp och betrakta den eftersom Häradsvägen sträcker sig genom bebyggelsen. Byggnaderna kan därför med fördel knytas samman med en stenlagd yta som sträcker sig över gatan. Vid begravningar, bröllop, skolavslutningar och andra begivenheter då människor i en speciell situation promenerar över gatan mellan kyrkan och församlingshemmet, skolan eller kyrkan, skulle platsen erbjuda en mer värdig miljö och få människor att känna sig mer omhändertagna. I anslutning till den stenlagda ytan skulle miljön också kunna kompletteras med bänkar för trötta ben eller ge möjlighet till en stund vänd mot solen i väntan på hämtning, lämning eller att en aktivitet ska börja. Den stenlagda ytan skulle signalera till motortrafiken att den passerar genom kyrkbyns kärna och bidra till sänkta hastigheter.

d. Ristomta

Busshållplatserna vid Ristomta är besökta av många Ålemsbor och förbiresande. De kan utvecklas från att utgöra hållplatslägen till att fungera som en attraktiv rastplats och kollektivtrafiknod. Läget för en rastplats är optimal eftersom den ligger i direkt anslutning till E22 och riksväg 34, men samtidigt erbjuder en rekreativ dimension eftersom Alsterån korsar och även den ligger i direkt anslutning till vägarna. En rastplats som erbjuder ett smidigt sätt att stanna och samtidigt en enkelt tillgänglig rekreativ aktivitet är optimal. Det kan vara att exempelvis fika vid en strandkant, gå över en bro eller ut på en brygga. Sittplatser och bord, informationstavlor och toaletter bör tillföras platsen. Information kan även tillföras om Alsteråns växt- och djurliv, information om besöksmål i omgivningarna och kulturhistoriska kopplingar till platsen och ån. I bästa fall tillförs även en bro över åns vatten. Det skulle ge rastplatsen ett signalement och snabb upplevelsesvaluta för rasten. Eftersom Preem-macken med sitt utbud av bränsle och varor ligger bara en bit ifrån, kan de olika lägena komplettera varandra och båda bidra till Ålems karaktär som infrastrukturnära.

2. STÄRK KOPPLING-ARNA MELLAN ÅLEMS DELAR

Lyft fram Alsterån!
Att Alsterån flyter genom Ålem utgör en stor potential att utveckla. Den är redan idag ett signum för samhället, men som kan lyftas fram ytterligare. Alsterån flyter genom alla Ålems delar, och är därav gemensam och sammanlänkande. Genom att synliggöra ån och göra den mer påtaglig i samhället kan kopplingen mellan Ålems delar stärkas. Ett bra sätt att stärka upplevelsen av en å är att kunna passera över dess vatten. Att på flera ställen anlägga broar och skapa promenadslingor kopplade till övergångarna kan därför bli ett signum för Ålem, likt Jungnerholmarna i Fliseryd och Långehäll i Blomstermåla.

a. Lägg till broförbindelse i minst två lägen över Alsterån. Prioriteringsordningen är: 1. I Skansgatans förlängning, 2. I Åvallsgatans förlängning, 3. Brotorp, 4. Ristomta. Kopplingarna över ån gör det möjligt att skapa rundor och öka rörelserna mellan Ålems delar. Därav stärks kopplingen mellan Ålems delar.

b. Gallra längs ån och ta bort staketet parallellt med Sandviksvägen så att ån blir synlig (staketet gör liten eller ingen nytta säkerhetsmässigt). Placera ut bänkar längs sträckan och anpassa belysningen till gång- och cykelvägen. Det skulle göra promenaden eller cykelturen mer attraktiv mellan Ristomta och stationssamhället och därav stärka kopplingen.

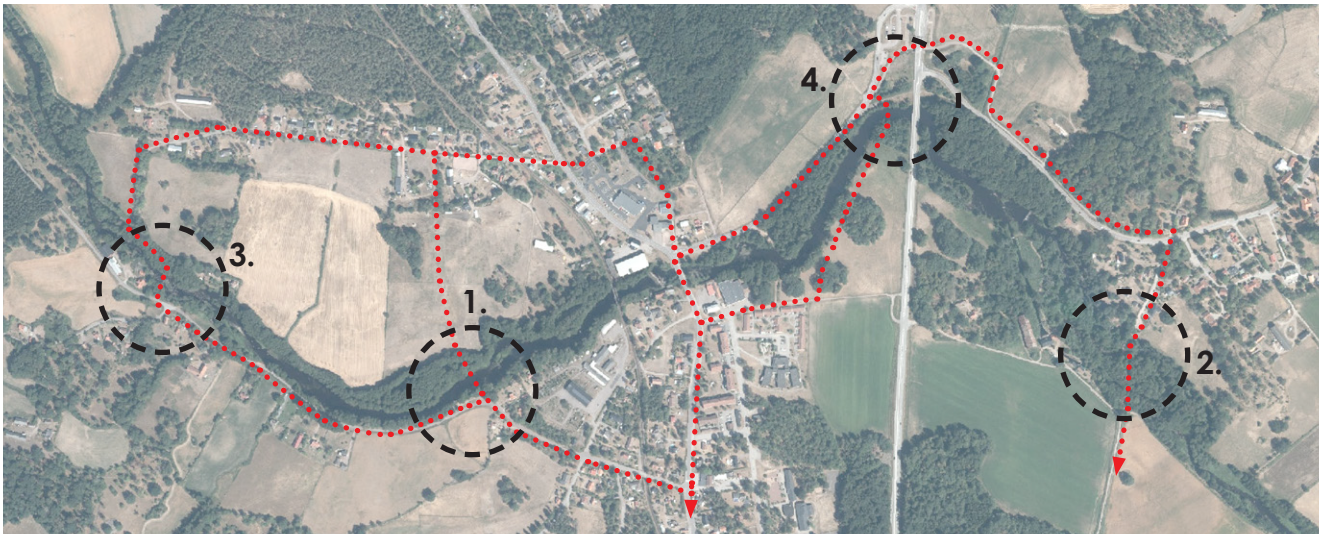

Förslag på vart broförbindelser bör hamna för att kunna stärka och sammakoppla de olika delarna av Ålem.

c. Placera ut informationsskyltar om växt- och djurliv samt kulturhistorisk information om Alsterån längs tillskapade promenad-slingor.

d. Ta fram skyltar med information om promenadslingorna och placera dem i Ålems fyra kärnor.

3. NYTTJA ÅLEMS INFRASTRUKTURNÄRA LÄGE

Undersök hur nya bostäder kan tillföras Ålem på den kommunala marken mellan Kaggetorpsvägen och Alsterån. Bebyggelsen måste kopplas samman med resten av Ålem mot Kaggetorpsvägen och med en ny förbindelse över Alsterån till Skansgatan. På så sätt kan en rundgång skapas och samhället i stort kan stärkas. Om den inte kopplas på detta sätt tillskapas ytterligare ett svårtillgängligt område. Ta fram en detaljplan som tillåter bebyggelsen. Undersök även hur nya bostäder på längre sikt kan tillföras söder om Värnstigen, bostadsrättsområdet väster om järnvägen.

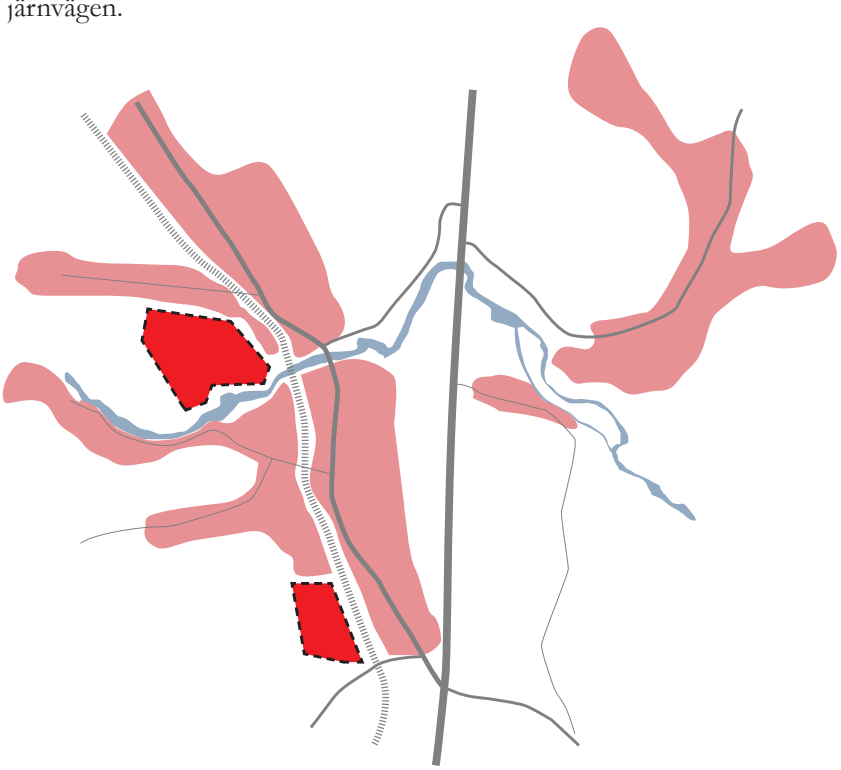

Exempel på hur bostadsområden väster om järnvägen skulle kunna utvecklas och bidra till en naturlig förtätning av stationssamhället.

På längre sikt, vid genomförande av eventuellt tågstopp, skulle området väster om stationsområdet kunna utvecklas med bostäder.

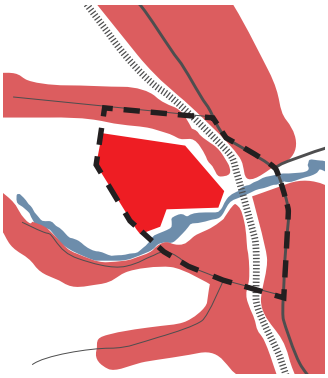

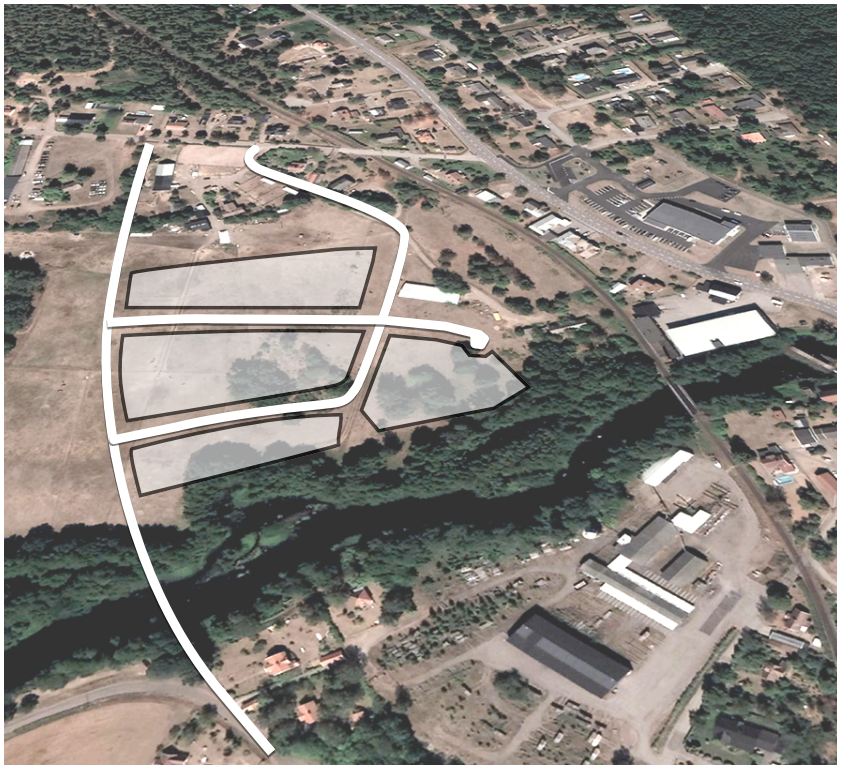

Ny bebyggelse väster om järnvägen, norr om Alsterån, skulle ge en naturlig förtätning av området kring nya ICA. En ny gång- och cykelpassage över ån skulle bidra till en förbättrad koppling mellan samhällets olika delar, och få ett tydligare cirkulärt rörelsemönster i samhället.

4. Åtgärda passagen över E22 vid Preem-macken så att den blir trafiksäker och trygg. Både för bilister, gång- och cykeltrafikanter.
Kommunen för dialoger med Trafikverket angående detta förslag, och byggstart för en gång- och cykeltunnel vid korsningen kan eventuellt genomföras 2022.

5. Förbättra passagen för gång- och cykeltrafikanter vid korsningen mellan Sandviksvägen och riksväg 34.

6. Skapa ett starkt signalement för Ålem som ”samhället vid Alsterån” där det på flera ställen går att passera över den. Genom att med broförbindelser koppla samman Ålems delar och skapa olika rundor som passerar både ån och övrig infrastruktur kan olika typer av attraktiva miljöer passeras. Skylta rundorna och placera informationstavlor på strategiska platser, Bland annat i Ålems 4 kärnor. (se förslag 1)

7. Stärk Ålems rastplatser. Tillskapa en ny rastplats vid Ristomta (se förslag 1d) som kompletterar läget vid Preem-macken med ett mer rekreativt stopp. Utveckla rasplatsläget vid Broholm.

8. Utveckla området kring tågstationen. (Se förslag 1b)

9. Förstärk kopplingen längs Sandviksvägen, mellan ICA och Broholm till kollektivtrafiknoden vid Ristomta, för gång- och cykeltrafikanter. (Se förslag 2b)

10. Förbättra lokala kollektivförbindelser i Ålem. Exempelvis till ICA och längs Alsteråvägen.

11. Utveckla badplatsen Skansen vid Alsterån.

12. Förbättra isättningsplatsen för kanoter vid stenvalvsbron.

ÖVRIGA INSATSER

Vid de medborgardialoger och intervjuer som hållts har arbetsgruppen fått in många synpunkter och idéer från medborgarna. Mycket har kunnat lyftas i strategierna och handlingsplanen. Där har fokus dock legat på att förbättra livsmiljön för hela Ålems samhälle, och inte tagit upp övriga idéer som ändå är viktiga att lyfta. Idéer som kan förbättra livsmiljön för ett mindre antal människor på en mer lokal plats i Ålem.

Många av de synpunkter som inkommit berör på ett eller annat sätt infrastrukturen i Ålem. Trafikfrågan, framför allt ur säkerhets- och trygghetsaspekt, är en av de viktigaste frågorna för många Ålemsbor. Detta framkom inte minst i SWOT-analysen. Strategierna i ortsanalysen presenterar förslag till hur framför allt korsningarna vid E22 samt stationsområdet skulle kunna förbättras. Trafiken är en viktig fråga, som Mönsterås kommun dessvärre inte alltid har mandat kring. Dialoger med ansvariga aktörer som Trafikverket och Kalmar länstrafik förs regelbundet för att förbättra situationen för Ålemsborna.

En synpunkt som lyfts är att tung trafik ej bör trafikeras genom Ålems stationssamhälle, och att trafiken bör skyltas om. Kommunen har en dialog med Trafikverket om att eventuellt skylta om trafiken för tunga fordon, från att passera hela stationssamhället längs Alsteråvägen till att trafikera via Ristomtakorsningen och Sandviksvägen istället. Trafikverket har i dagsläget planer på att trafikera om för trafikanter längs riksväg 34 genom Oskarshamn via Bockara istället. Därför kommer skyltningen vid Ålem troligtvis vara densamma tills lösningen via Bockara genomförts.

En annan viktig synpunkt som kommit fram genom våra dialoger är trafiksituationen vid korsningen Alsteråvägen och Sandviksvägen. Många upplever korsningen som otrygg och osäker för framför allt gång- och cykeltrafikanter. Biltrafik passerar ofta i hög hastighet genom samhället, och framför allt vid korsningen. Trafikverket äger vägen och har rådighet i frågan. Kommunen har en dialog med Trafikverket, och bör ta fatt i frågan kring korsningen. En förbättring här skulle förbättra livsmiljön för många som rör sig i området.

Även vid korsningen Alsteråvägen och Hultgatan i norra delen av stationssamhället upplever många invånare att det finns en problematik med dålig sikt vid utfarten mot Alsteråvägen. Liknande synpunkter finns även i Ålems Kyrkby, vid korsningen in mot verksamhetsområdet vid Bagargatan.

Infarten vid nya ICA, både korsningen mot Alsteråvägen och infarten till parkeringen, har diskuterats på medborgardialogerna där många påpekat att det upplevs trångt med dålig sikt. Vad gäller korsningen vid Alsteråvägen har Trafikverket mandat i frågan. In- och utfarten mot ICAs parkering skulle kunna ses över i handlingsplanen (1a), i samband med att se över hela det området.

På många platser i Ålem behövs förbättringar kring enskild skötsel. Bland annat behöver platser med dålig belysning och eventuell röjning av buskar och grönområden ses över generellt i Ålems samhälle.

Dessa synpunkter som lyfts av Ålems invånare är viktiga att följa upp, oavsett om det är exempelvis Mönsterås kommun, Trafikverket eller KLT som har rådighet i frågan. Ortsanalysen visar hur medborgarna upplever samhället, och deras synpunkter är viktiga att trycka på och fånga upp.

KÄLLFÖRTECKNING

Boverket. (2012). *Vision för Sverige 2025.*

Grahn, P. (2005). *Om trädgårdsterapi och terapeutiska trädgårdar.*

Kairos Future. (2016) *Varför flyttar vi?*

Kairos Future. (2016) *Vad är en attrakriv plats?*

Kairos Future. (2016) *Vad är en attraktiv bostad?*

Kairos Future. (2018). *Stora jobbstudien företag- Framtiden för platspundna företag- Rapport för Mönsterås.*

Kalmar läns museum, Länsstyrelsen Kalmar län, Kalmar läns hembygdsförbund. (2011). *Byggda minnen - Berättelser från Öland och östra Småland*, s. 219-221 och 292.

Kalmar läns museum, Regionförbundet i Kalmar län, Mönsterås kommun. (2005). *Mönsterås kommuns industriarv.*

Länsstyrelsen i Kalmar län. (2013). *Regional bostadsmarknadsanalys Kalmar län 2013.*

Länsstyrelsen i Kalmar län. (2016). *Fysisk planering i Kalmar län med hänsyn till ett förändrat klimat- Rekommendationer för strandnära byggnationer.*

Mönsterås kommun. (2003). *Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun*. Svensson, G.

Pettersson. (2013). Tillgänglighet och ortsattraktivitet. I: *Den attraktiva regionen- En antologi om tillgänglighet och regional utveckling.* Engström (Red).

SCB, Statistiska Centralbyrån.

SKL, Sveriges Kommuner & Landsting. (2014)- *Vägval för framtiden.*

Tillväxtanalys. (2012). *Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet.*

Turistnäringens Utvecklingscenter. (2012). *Turistnäringens Trendanalys 2013- Prognos 2012-2020.*

Ålems Hembygdsförening. (1949). *Ålems socken, historia och beskrivning.* Under redaktion av Manne Hofrén, Tidningen Barometern A.-B., Kalmar 1949.

MÖNSTERÅS

ORTSANALYS FÖR ÅLEM, MARS 2019